

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Venerabilis Patris Thomæ à Jesu ... Opera Omnia

Homini Religioso Et Apostolico Tam Qvo Ad Vitæ Activæ, Qvam Contemplativæ functiones utilissima, Duobus Tomis Comprehensa. In Qvibus Singlari Pietate, Varia Ervditione Clariori Et Breviori Stylo Continentvr Et Explicantvr ...

Tomás <de Jesus>

Coloniæ Agrippinæ, 1684

Pars Prima. De erroribus præcipuis Iudæorum, & eorum confutatione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38601

His rationibus Apostolici viri erecti, atque studio divini nominis incensi, torporem excutiant: & intima commiseratione gentis excæcæ ac derelictæ commoveantur, ut reliquæ Israël salvæ fiant. Quare merito plures sancti Patres, ac summi Romani Pontifices ad hoc opus diligenter obeundum, Præsules Ecclesiarum sæpè admonuerunt & excitarunt: multique alijs modis conati sunt eos ad viam veritatis reducere, ut constat ex Bulla Nicolai PP. III. incipiente *Vincam feret*: quæ habetur in Bullario Tom. I. & Clementis V. in Concilio Viennensi, eo sine instituit scholas & lectiones trium linguarum Hebraicæ, Chaldaicæ, Arabicæ, ut plenius habetur in *Clement. prima* de Magistris. Quæ constitutio postea fuit renovata in Concilio Basiliensi *sess. 19.* cupientes illius Concilij Patres, ut Judæi omnes Evangelicam veritatem agnoscerent, & in ea postquam cognovissent fideliter perseverarent. Ac denique Gregorius XII. ut Judæorum saluti oportunitus provideretur, specialem & salutarem edidit Constitutionem (quæ incipit, *Sacra Mater Ecclesia*), de prædicatione verbi Dei faciendâ Judæis semel in hebdomada. Quare Episcopi & Prælati nihil præmittere debent, quò eos ad fidem perducant, ut aliqui saltem ex eis salventur: ostendendo eis ex veteris legis, & prophetarum libris Salvatorem nostrum JESUM Christum: ut in Actis Apostolicis B. Paulum & alios Apostolos sæpè tecisse legimus.

Ordo servandus.

Pro Judæorum conversione tria curabimus. Primum recensitis Judæorum erroribus, ostendemus Christum Dominum Messiam fuisse in lege promissum, neque alium expectandum esse, Secundo, de modo juvandi Judæos, & ratione agendi cum illis, ut ad fidem Catholicam perducantur. Tertio, de communicatione cum Judæis, in quibus casibus sit prohibita, & quæ illis agentibus inter Christianos prohibeantur, dicemus.

LIBER IX.
PARS PRIMA.

De erroribus præcipuis Judæorum, & eorum
confutatione.

Judæorum errores.

UDæorum hæreses sive errores præcipui omnibus manifesti sunt: ad hos vero potissimum reducuntur: primo, Christum dicunt purum fuisse hominem, falsum prophetam, seductorem: quare alium Messiam in lege promissum expectant. præterea novum testamentum profusè respiciunt. Ac denique articulos fidei nisi creationis non credunt. Habent etiam errores alios plurimos apud Thalmud, de quibus infra dicemus.

Scriptores ad hunc versum eisdem veteres ac recentes.

S. Justinus Mart.
S. Cyprianus
Eusebius
Cassianus
S. Ambrosius
S. Augustinus
S. Hieronymus
S. Gregorius
Nysseus
Joannes
Chrysostomus
S. Cyrillus
S. Leo P.

Adversus Judæorum errores ex antiquis Patribus scripserunt, Sanctus Justinus Martyr in *dialogo cum Triphone Judæo*, de veritate Christianæ Religionis: S. Cyprianus Episcopus & Martyr. *lib. 1. & 2. contra Judæos ad Quirinum*, & in Tractatu sibi ascripto de *montibus Sina & Sion adversus Judæos*: Eusebius Cæsariensis *lib. 1. & reliquis sequentibus de Demonstratione Evangelica*, cujus etiam libri de præparatione Evangelica conferunt in permultis capitibus: S. Ambrosius in *libris de vocatione gentium*: S. Augustinus, cum *Oratione de 5. hæresibus adversus Paganos, Judæos, Manicheos, Arianos, & Sabellianos*, tum *Orat. seu concione ad catechumenes contra Judæos, Paganos, & Arianos*, Item alia *Orat. adversus Judæos*: S. Hieronymus in *varijs Commentariis veteris ac novi Testamenti*, & compluribus opusculis atque Epistolis: S. Gregorius Nysseus libro de *Trinitate adversus Judæos*: & libro ei ascripto de *cognitione Dei*: Chrysostomus in *Homilia 44. in Matth. c. 12. Cum spiritus immundus*, in *Homilia seu sermone de Evangelio Nuptiarum factæ sunt*, contra Judæos, Gentiles, & Hæreticos, & in *V. Orationibus contra Judæos*: S. Cyrillus Alexandrinus libro *adversus Judæos*, & in *libris contra Iulianum Apostatam*: S. I. eo papa *Sermone 11. de Nativitate Domini*, ubi contra Judæos expectantes Messiam hominem: Sanctus Isidorus Hispalensis *lib. 1. contra Judæos*, & *lib. 2. de vocatione gentium* ad sanctam matrem suam Florentiam, & alij ex veteribus, quos prolixum esset enumerare,

Ex

Ex recentioribus verò Petrus Damianus *contra Iudæos*; Petrus Alphonfus ex Iudæo Christianus, baptizatus anno 1106. libello seu dialogo *contra Iudæos & Saracenos*. ad Rabbi Isaac, quæ hodie circumfertur, tam Latinâ, quam vulgari Italicâ & Hispanicâ linguâ, legiturque *Tom. 4. Biblioth. Patrum*, & post Scrutinium scripturale Burgenfis: Nicolaus de Lira, præcipuè libello *contra Iudæicam perfidiam*, qui habetur in *fin. Glosse ordin. Paulus Burgenfis in Scrutinio Scripturarum*; Raymundus in *suo Pugione*; Petrus Cavalleria libro dicto, *Ælus Christi contra Iudæos*; Nicolaus Porchetus: Guilielmus Tutanus in *Fortalio Fidei*: P. Suarez *principio primi Tom. in tertiam partem D. Thoma*, & alii quamplures authores apud Possevinum *lib. 9. Bibliotheca*: plenius tamen apud Cardinalem de S. Severina in *suo Rituali*, Tractatu de *Infidelium conversione procuranda*.

Pet. Da-
mianus.
Pet Al-
phonfus
Rabbi Sa-
muel, Nic-
de Lira.
Paulus
Burgenfis.
Raymun-
dus.
Pet. Ca-
valleria.
Nic. Por-
chetus
Guil Tu-
tanus.
Suarez
&c.

De Messia adversus Iudæos Disputatio.

Tria nobis in hac Disputatione solita brevitate demonstranda sunt. Primum omnium est, Messiam Iudæis toties promissum jam pridem venisse: Secundum, Messiam in lege promissum fuisse Christum IESUM à Iudæis crucifixum, eum qui hodie à Christianis summâ veneratione colitur. Tertium demum est, Messiam verum, non esse purum hominem, sed hominem Denm, quod Hebræi pertinacissimè negant. Disputationem vero in octo capita dividemus, ut tota res planius liquidiusque constare possit.

CAPVT I.

Messiam jam venisse, celebri
Geneseos Cap. 49. testimo-
nio comprobatur.

Messia nomine nos cum Hebræis hominem quendam intelligimus, ex gente Iudæorum trahentem originem, à Deo & Prophetis prædictum, & promissum in regem & Salvatorem hominum. Hunc igitur Messiam jam venisse probamus primò, illustrissimo illo Geneseos cap. 49. testimonio, *Non auferetur sceptrum de Juda, nec dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium*. Ex quibus sacra Scripturæ verbis hæc conficitur ratio: Non deficiet Principatus in Juda, donec veniat Messias; ergo cum jam defecerit, necesse est jam venisse Messiam. Cujus rationis vim, ut effugerent Hebræi, varias ejus prophetias, unde illa evidentissimè deducitur, interpretationes confinxerunt, quibus apertam, rectamque ejus sententiam perverterent atque adulterarent.

Quidam ergo ex Hebræis ajunt vocem Hebræam שֵׁבֶט Scheveth, quam noster interpret vertit *sceptrum* sive *virgam*, non denotare hoc loco virgam regni, sed tribulationis; ut sit sensus, Iudæos à tyrannide non esse liberandos, donec veniat Messias. Sed hæc expositio primo reddit falsum Jacobi vaticinium: apertissimum enim mendacium est, nunquam ex illo tempore, quo edita est Prophetia, recessisse à tribu Juda tribulationem usque ad Messia adventum: siquidem ex *lib. Regum* quisque non omnino stultus colligere potest, quam florens, quamque illustis, atque regalis Principatus in Juda fuerit à Davide usque ad Sedeciam. Secundò non congruit sequentibus vaticiniis verbis, illis videlicet, *Nec dux de femore ejus, &c.* quæ de tribulatione, aut tyrannica oppressione nullatenus intelligi possunt.

Exponunt alij prophetiæ hujus sensum in hunc modum: *Non deficiet sceptrum donec veniat*, hoc est, (inquit) *Non deficiet postquam venerit*. Sed quis non videt apertam corruptionem sensus? Quis enim unquam sanæ mentis *donec veniat*, mutet in *postquam venerit*?

Rabbi igitur Salomon, quem citat Pererius *Disp. contra Iudæos super cap. 49. Gen.* prædictis Iudæis doctior, ut vim nostræ rationis enervet, negat defecisse in tribu Juda sceptrum & imperium. Interroganti autem, ubi terrarum sceptrum habeat tribus Juda? Respondet, seu (aptius dixerim) fingit in eis regionibus, quæ sunt circa Mediam, Assyriam, Babylonem, & Caucasum montem: sed hoc impudensissimum mendacium est, & præterea non facit ad rem. Nam Patriarcha sanctus de Principatu loquebatur, quem Tribus Juda habitura erat in terra promissionis. Quod persuadent, quæ subjungit de fertilitate terræ, quæ forte obvenit tribui Juda, in divisione terræ promissionis.

Quarta interpretatio eorum est, qui ajunt verbum illud שֵׁבֶט Shiloh, pro quo Latinus interpret posuit, *Qui mittendus est*, signare urbem Silo, & sensum prophetiæ esse hunc, *Non auferetur etiam, donec veniat Shiloh*, id est, *donec in Silo ungetur in Regem Saul*; vel certè *donec ibidem assumatur in regnum Hieroboam*. Sed isti ad libitum, & sine ratione loquuntur, & falsam reddunt Prophetiam, dum interpretantur: falsum enim est, Saulem, qui creatus est in Masphat, 1. Reg. 7. & Hieroboam, qui in Sichem 3. Reg. 6. 10. assumptos esse in regnum in Silo. Denique nemini eorum consonant sequentia Prophetiæ verba: ut omittam non fuisse initio regni Saulis translatum imperium à domo Juda, qui ante Saulem illud non obtinebat, neque post Saulem à domo Juda defecisse, cum potius tunc Imperium in ea tribu fundatum sit per Davidem, qui erat ex ea tribu.

Sed

5. Expo-
silio.

Sed audiamus Julianum Apostatam, qui vaticini-
um hoc non de Messia, sed cum alijs Hebraeis
de Nabuchodonosor Chaldaeorum Rege inter-
pretatur. Vtrumquam inepta sit expositio, verba
illa demonstrant, *Et ipse erit expectatio Gentium:*
quæ profecto Nabuchodonosor non conveni-
unt, quem summo acerbissimoque odio Gentes
prosequantur, non diligebant, timebant, non ex-
pectabant.

6. Expo-
silio.

Alij demum vaticinium hoc sub conditione
quadam intelligendum esse existimant, sub hac vi-
delicet, si Juda legem Dei servaverit. Sensus proin-
de erit: Non deficiet principatus, donec veniat
Messias, si tamen populus meus legem servaverit
veri Dei. Sed isti & temerè loquuntur, & sibi fin-
gunt, quæ sibi placent. Vaticinium enim Jacob
nullam conditionem habet, neque quod ea subin-
telligi debeat, usquam in sacris literis significatur:
& si semel hæc interpretandi licentia concedatur,
nihil in Scriptura firmum aut syncerum reperiri
poterit. Accedit, quod dum vaticinium isti conan-
tur exponere, Vaticinantis, & Dei præsertim finem
tollunt, qui ea Prophetia volebat advenit Messia
tempus certò posse cognosci. At si sub arbitraria
illa conditione intelligitur, tempus ex ea nun-
quam dignosci poterit.

Galatinus

Maneat ergò vaticinium hoc de Messia abso-
lutè intelligendum esse, & nomine *Shiloh* Messiam
denotari, ut Rabbini Christo antiquiores doce-
bant, ut Galatinus refert *lib. 4. c. 4.* & Chaldaica
paraphrasis, quæ apud eos magnæ existit auctori-
tatis expressè posuit: *Donec veniat Messias: cui om-
nia, & quæ antecedunt, quæque subsequuntur op-
timè conveniunt. Imò neque alteri accommodari
ullo modo possunt, ut benè exponit Irenæus lib. 4.
c. 33. & Cyprianus Epistola 63, aliàs lib. 2. Epistola 3.
Iustinus Martyr. Dialog. cons. Tryphon, & auctor
Questionum ad Antiochum, quæ feruntur no-
mine Athanasij quasi. 103.*

Irenæus.

Cyprian.

Iust. Mart.

Ex Sua-
ren.

Sed cur dices, Messias nomine *Shiloh* signifi-
catus est? Vulgatus interpres nomen *שילוש* *Shiloh* à
verbo *שלוש* *Salah*, quod *mittro* significat, deduxit,
quo quidem *missum* seu *mittendum* significat:
quod nomen in Scriptura accommodatur *Messia*,
quasi per antonomasiam, ut quemadmodum ille
singulariter pronissus est, ita nomine *Venturi* sin-
gulariter significetur. Sed obstat, quod alijs liti-
ris scribitur verbum *Shiloh*, quando *missum* signi-
ficat, quam in hoc loco *Gen.* habeatur, ut de nomi-
ne *Shiloh* videre est *Esaie cap. 8.* Sed id fortassis ef-
fecit, quia eisdem literis scriptum invenit, sed si
scribatur eo modo, quo nunc habetur in He-
bræo, abundantiam pacis significat, & ita *Shiloh*
idem erit quod *pacificus*, quod de Messia præ-
dictum est, *Zacharia 9.* Restat nunc ad nostræ fidei
majorem confirmationem, ut exponamus, quo-
modo signum illud tempore Christi Domini fue-
rit exhibitum, quod *Cap. seq.* præstabimus.

CAPVT II.

Exponitur quemadmodum veritas
hujus prophetiæ, cum ipso e-
ventu, ejusque successu
consentiat.

EX pluribus prædicti vaticinij expositionibus,
quibus DD. Catholici docere student, quo-
nam pacto Prophetiæ hujus veritatis eventus, &

res ipsa planè respondeat: nos tres tantum, quæ
probabiliores nobis visæ sunt, in medium addu-
cemus, ut prudens lector eligat, quam maluerit.
Alias expositiones placuit suppressere, tum quia
brevitati studemus, tum ne quando cum Judæis
suscepimus disputationem, cum Catholicis certa-
re videamur. Conducet autem illud, in quo totius
difficultatis cardo vertitur, capitis hujus initio de-
monstrare, ut solutio deinde facilius percipiatur.
Summa igitur difficultatis hujus in eo versatur,
quòd videatur multò ante adventum Christi de-
fuisse sceptrum à domo Juda, tempore videlicet
Sedecia, & ultimæ Babylonica captivitat: quam
deolvere oportet, non quidem propter Judæos,
contra quos ea Prophetia de Messia exposita tan-
tundem facit, ac si ante adventum Christi seep-
trum à tribu Juda defecisset, (tunc enim quoque
benè argueretur, ergo Messias advenit, quòd ne-
gant,) sed ad nostræ fidei, ut *Cap. superiori* diximus,
confirmationem.

Hanc ergò difficultatem ut solvant quidam,
supponunt primo nomine *Juda* intelligendam esse
specialem tribum à reliquis distinctam; sed ex ea
præcipua & paucis ex tribu Benjamin totam Ju-
dæorum gentem constituisse, à tempore Salmana-
sar Regis Assyriorum, à quo regnum Israel, quod
decem tribubus constabat, ita vastatum fuit, ut
ejus nulla deinceps mentio habeatur, constat *4.
Reg. 7.* Unde fit, solum regnum Judæ permanisse
usque ad Christum, quod quidem solum ferè do-
mum, ex tribu Juda complectebatur: dicitur enim
3. Reg. 12. solum tribum Judam secutum esse do-
mum David, quia quamvis tribus Benjamin secu-
ta fuerit Roboam, tamen vel non fuit integra sicut
tribus Juda, vel non habetur ratio ejus, propter
dignitatem & excellentiam tribus Judæ: unde *4.
Reg.* dicitur: *Iratusque est Dominus Israel, & absulit
eos à conspectu suo, & non remansit nisi tribus Juda
santummodo.*

Supponunt secundo, nomine *Sceptri* vel *Ducis*,
aut non esse intelligendam dignitatem, & pote-
statem Regalem propriè; vel certè non solum il-
lam, sed quamcunque primariam & principalem
potestatem regendi, & judicandi populum: ita ta-
men, ut si utraque significari dicitur, altera nomi-
ne *sceptri*, altera nomine *Ducis*, non sit necesse
intelligere Tribum Judam fuisse habituram
utramque usque ad adventum Messia, nec utraque
simul fuisse carituram, atque adeo alteram saltem
habituram fuisse donec veniat, &c.

Quibus suppositis, non est difficile intelligere,
quomodo verum sit dignitatem hanc fuisse ali-
quando in tribu Juda, & in ea perseverasse usque
ad Herodem; cum, quia licet hæc potestas ad sa-
cerdotes, & proinde ad tribum Levi derivata sit;
hoc tamen factum est, quatenus tribus Levitica
per matrimoniorum conjunctionem una cum tri-
bu Judæ effecta est, & ab illa particeps regalia
splendoris facta est; tum etiam quia Concilium
illud ab Hebræis *Sanhedrin* nuncupatum, & ab
Herode dissolutum, penes quod erat judicandi
potestas, ex tribu Judæ majori ferè ex parte constabat,
quòd evidens est de posteriori tempore, quan-
do, ut diximus sola ferè Judæ posteritate totus He-
bræorum populus constabat. Si vero inquiras,
quonam fundamento *Sanhedrin* hoc supponatur.
Resp. Præter graves Auctores, qui de illo loquun-
tur, non leves extare in Scriptura conjecturas: si-
quidem Moyses 70 senes elegisse dicitur, De qui-
bus non ineptè intelligi potest illud Deut. 17. *Si
difficile, aut ambiguum apud te judicium esse perspexerit*

4. Reg. 7.

3. Reg. 12.

4. Reg. 7.

4. Reg. 7.

4. Reg. 7.

4. Reg. 7.

4. Reg. 7.

4. Reg. 7.

4. Reg. 7.

4. Reg. 7.

4. Reg. 7.

4. Reg. 7.

4. Reg. 7.

4. Reg. 7.

4. Reg. 7.

4. Reg. 7.

4. Reg. 7.

4. Reg. 7.

4. Reg. 7.

1. Par. 26. *ris, ascende ad locum, quem elegit Dominus, &c. & 1. Paralip. 26. In qua parte domus erat seniorum consilium.* Hoc verò Sanhedrin non fuit ablatum tempore captivitatis, ut sumi potest ex Daniel 13. ubi senes populi judicaverunt Susannam, ubi Glos. & Liranus adverteunt eos fuisse de tribu Juda.

Secunda expositio est aliorum, qui malunt vaticinium hoc interpretari in universum de ipsa gente Judaica, de tribu autem Juda secundum quandam applicationem, sive (ut Theologi loquuntur) per appropriationem, ut h. c. sit prophetie hujus sensus: futurum semper in gente Judaica principatum donec, &c. Cui expositioni non obstat aliqua brevis interruptio, qua tempore captivitatis in Babylone, sive Perside conigit. Qui principatus defecit tempore Herodis, qui fuit alienigena, & proinde tempore Christi Domini, hoc est, Messie. Tue- u. hanc sententiam Benedict. Pererius *Comm. in Genesim c. 4. q. pro qua adducti Justinum in Dialogo cum Tryphone Judaeo. Eusebium lib. 7. hist. Ecclesiastica c. 6. Athanasium lib. de Incarnatione Verbi, Ambrosium in lib. de benedictionibus Patriarcharum c. 4. Chryl. Hom. 67 in Gen. exponentem hanc prophetiam, Augustinum lib. 18. de Civit. Dei c. 45. Theodoret. quest. ultima in Genesim, Ruertum lib. 9. Commentar. in G. n. c. 9. & lib. 3. de victoria verbi c. 9. quos omnes Patres prædicti Auctor in suam sententiam trahit, neque extorquere videt.*

Hanc expositionem tuetur Pererius secundum Eusebium, Athanasium, Ambrosium, Chrysolostomum, Augustinum, &c.

Obijciunt autem Jacobum Patriarcham, cum vaticinium illud proferebat, allocutum fuisse Judam, & eius tribum, non totam Hebraeorum gentem. Resp. Jacobum voluisse tunc pronunciatum ad totum populum spectantem, cum de tribu Juda loquebatur, tribus de causis. Primò, quia prænoterat principatum Judaicum futurum penes tribum Juda, & longissimo tempore & floridissimam: nobilissimam igitur partis nomine non incongruè eorum populum nuncupavit. Secundo, quia item præviderat futurum, ut universus populus ad tribum Juda rediret, & ab ea nomen acciperet, quod conungi teste Josepho lib. 1. Antiq. post reditum ex captivitate Babylonica, qui septem & principatum tenuerunt, fuerunt ex tribu Levi. Ipse tamen principatus fuit ex tribu, & in tribu Juda, namque ipsa regio, & ditio ejus regni, & sedes, & sedes regni, & civitas regia erant tribus Judæ, quæ proprie appellabatur Reges, & regnum Juda, non autem Levi. Hoc autem regnum licet Herodes quoque habuerit, quia tamen & fuit alienigena, & quia illud non habuit legitimum, idè rectè dicitur regnante Herode defecisse sceptrum à domo Juda, quo tempore advenit Messias.

In hac tertia causa nuper explicata traditur fundamentum tertiæ expositionis prædictæ Prophetie, quæ certe æquè probabilis est ac superiores, & fortasse non deerunt, quibus magis placeat hæc tertia expositio (de qua mox sumus dicturi) quam reliquæ.

Tertia prophetie expositio. Dicunt ergo alij, est que in ordine tertiæ sententia, totam hanc Prophetiam intelligendam esse proprie de tribu Juda, à qua sceptrum & principatum non defecisse docent usque ad adventum Messie (omisso captivitate tempore, ut supra dictum est) quia licet seculente jam Judæorum regno, & ad occasum festinante, qui regnum tenerent essent Sacerdotes ex tribu Levi, non proinde tamen sceptrum à domo Juda defecit: sicut quamvis corona Polonica in Henricum Valesium aliquando translata fuerit, non proinde cecidi Polonorum regnum: & quamvis corona Hispanica

nunc decoretur Austria, non idcirco defecisse rectè diceretur corona, vel sceptrum Hispanicum. Ad eundem igitur modum de scepro ac principio Hebraei populi, ac de tribu Juda cogitare, & sentire convenit. Hæc verò dixisse sufficit ad exponendum quam ratione veritas hujus Prophetie cum ipso eventu, rerumque successu congruat atque consentiat. Nunc ad rationes, quibus Messiam jam venisse demonstraretur contra Judæos, revertamur.

CAPVT III.

Idem Danielis illustri testimonio comprobatur, & vaticinium exponitur.

Secundum Scripturæ sacre testimonium, quo magis est vulgare & tritum eo est magis efficax ad Judæorum sententiam, vel (melius dixerim) errorem convincendum. Illud vero ext. 9. Danieli definitur, ex quo deduci non poterit finium argumentum, nisi prius explicetur. Ne autem necesse sit bis sacre Scripturæ litteram longiusculam repetere, primis istam verbis, & sequentibus successibus tibi exemus expositionem.

Ductus à Dario Assieni Astyagis filio captivus in Babylone Daniel, anno 1. Darij, post evertam Babylonem, & occisam Balhafarem, dum attentè Jeremiæ vaticinium de captivitate illa perlegeret, DEUM obnixè exorare pro liberatione populi Hebraei, & reditu in patriam, simulque fortassis, ut qui vir desideriorum esset, spirituales liberationem per Messiam futuram cupiens; DEUS, qui dives est in misericordia, ejus liberalitatem maxime decet plus homini concedere, quam ipse postulat, misit ad eum Angelum Gabrielem, qui post pauca ita illum allocutus est:

Septuaginta hebdomades abbreviata sunt. Quasi expressis diceret: Diuturna veltia, o Daniel, a quo longissima Messie expectatio, ad breve septuaginta hebdomadarum spatium, DEO miserante, reducenda est. Per breve siquidem fuit tempus hoc 490. annorum, cum superiori comparatum. Et profectò propriissime verbo illo (abbreviata sunt) usus est Angelus, siquidem in familiari sermone, quando tempus ad aliquam actionem præscriptum finitur, jam jam dicere solemus dies abbreviari. Dixi tempus septuaginta hebdomadarum 490. annis constare, quia certum est eas hebdomadas non posse esse dierum, sed annorum septem singulas, non plurius, septem quidem simplicium annorum numerus *Levi. 25. & Gen. 29. Levit. 25.* hebdomada nuncupatur; plurium autem, licet *Gen. 29.* quidam Hebraei fingant, id tamen & tenere faciunt, sine ullo videlicet Scripturæ sacre fundamento, pro suis ineptè. Si quis enim pro suo arbitrio hebdomadas septuaginta annorum fingat, cui non licebit eisdem 700. annorum, vel 7000. vel etiam 70000. componere, ne convinci possit hebdomadas adhuc esse completas? Et certe ex verbis Angeli, infra exponendis, omnino constat tempus illarum hebdomadarum jam esse transactum, ut annotabimus suo loco. Certum sit igitur has hebdomadas septem simplicibus constare annis æqualibus, & eisdem rationis, & continua quadam successione fluentibus, sine fundamento enim distinguantur, & non possent certum ex illis adventus Messie tempus deduci, quod amen voluit hoc vaticinio Angelus indicare, qui subjungit,

Vid. Cap. 3. sect. 7. Tomi 5. Biblior. Theolog. nost. Domini c. 2. SS. Trinit. 216.

LIBER IX. DE GENTIUM PROCURANDA. CAPVT III. IDEM DANIELIS ILLUSTRITESTIMONIO COMPROBATUR, & VATICINIUM EXPONITUR.

Thom. à Jesu Oper. Tom. 1.

Ex Lirano
super populum tuum, hoc est Hebræorum: & super urbem sanctam tuam, id est, Hierosolimam. Ut consummetur pravaricatio, & suam accipiat peccatum. Id est, ut deleatur peccatum, meritis passionis Christi. Non ut Rabbi Salomon interpretatur, ut desistant à pravaricationibus suis Hebræi, tempore excidij Hierosolymitani, quia ita exposita propheta esset falsa, quia non destruerunt tunc à peccatis Hebræi, imo, ut verè Lirano ait, sunt augures & pravaricatores, & multis alijs peccatis irretiti.

Et adducatur Justitia sempiterna: Et adducatur Christus, quia ipse nostra est justitia, ac sanctificatio, quæ in via inchoatur, & in patria perficitur. Et impleatur visio & prophetia. Hoc est, omnia quæ de Christo à Prophetis sunt prædicta, quæ luce clarior in Christo completa sunt, ut in secunda Disputationis parte largius prosequemur.

Et ungatur Sanctus Sanctorum. Hebræi legunt Sanctum Sanctorum, hoc est, templum, arca testamenti, & vasa sanctorum per Messiam recuperanda, contra Jerem. 3. in diebus illis, ait Dominus, non dicent ultra: Arca testamenti Domini, neque ascendet super cor, neque fiet ultra, &c. Sensus ergo est, Et, Christus verè Sanctus Sanctorum, propter excellentem sanctitatem ungetur. De Christo enim dicitur, Unctus oleo latitæ præ participibus suis. Notandum vero hoc est elogium, quo Angelus eum, de quo loquitur, Sanctum sanctorum appellat, quod certè Christo optimè convenit, alteri cuiuslibet nullatenus. Is enim Sanctus Sanctorum tantum dici potest, qui Sanctos omnes longè superet, fonsque sit totius sanctitatis. Notandum id, inquam, maximè, ut videas, quàm perspicuè Angelus de Messia loquitur.

Scito ergo, & animadvertite: ab exitu sermonis, ut iterum adificetur Hierusalem. Hebræi legunt, de exitu sermonis, ne cogantur verba hæc, de hebdomadarum initio interpretari: sed pervertunt manifestè litteram, in qua ab, non de habetur: significat autem à tempore, quo profereatur edictum, seu facultas concedetur reedificandi Hierusalem, quod promulgatum est ab Artaxerxe 20. anno regni sui, vel certè juxta expositionem Lirani; Burg. & Galatini, à tempore, quo à Deo exivit sermo ad Jerem. de reedificanda Hierosolyma ab anno videlicet 4. Sedecie.

Rabbi Salomon.
Usque ad Christum ducem. Exponunt Hebræi usque Cyrum, qui dicitur est Christus, Isa. c. 45. Sed errant; nam de eodem Christo dicitur paulò infra, occidendum esse in Hierusalem, quod Cyro convenire non potest. Recta ergò expositio, Usque ad Christum ducem, id est, usque ad tempus, quo Messias incipiet hominibus manifestari, prædicare, docere, seu usque ad illud tempus, quo incipiet Christus publica miracula edere.

Hebdomades septem & sexaginta due erunt: hoc est sexaginta novem.

Et rursum adificabitur platea, & muri in angustia temporum. Quasi expressius diceret, in primis septem hebdomadibus reedificabuntur muri Hierosolymæ.

Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus. Post videlicet hebdomadas sexaginta duas, septem prioribus, in quibus Hierusalem renovanda est, suppositus, occidetur Christus ille, de quo supra locutus est, Messias. Hucusque visum est explicare hujus vaticinij litteram subobscuram propter Hebræorum expositiones, quas rejecimus: qualisque fufius rejicit Lirano sup. illud c. 9. Danielis, & novissimè Pererius. Ex ea nunc nobis liceat rationem conficere: Daniel prædixit post 490. an-

nos advenurum Messiam, sed hoc tempus jam elapsum est, undecumque Auctores illud exordiantur, aut quocumque modo illud concludant; ergo stultum est Messiam adhuc expectare. Major constat ex supradictis in eam exponendum Prophetiam, ubi diximus in ea sermonem esse de Messia, & septuagintas hebdomadas 490. annis constare. Minor quoque est evidens, ergo, &c. Diximus vero undecumque auctores hebdomadas exordiantur, aut quocumque modo easdem concludant, quia extant de hac variæ multipliceseque sententiæ, variæ quoque temporum Chronologie, ut in tanta sententiarum varietate, & homanarum historiarum incertitudine, difficile admodum sit, annorum seriem aliquam adducere, quæ lectoris diligentis animum omnino sedare possit, quàm idcirco præmittimus, & studiosum ad Liranum, & ex recentioribus ad Pererium in c. 9. Danielis, & ad Suarez. 1. Tom. sup. 3. p. d. 1. sect. 2. Legantur etiam Joan. Driedo lib. de Scripturis & dogmatibus Ecclesiasticis: & ex veteribus Eusebius lib. 8. de Demonstratione. Evang. c. 3. Tertullianus, qui lib. contra Judæos enumerat hebdomadas, quem Hieronymus in Danielem sequitur. Prosper verò de prædicationibus divinis p. 2. c. 35. refert Hieronymum ac valde laudat. Nobis, ut diximus, satis esse debet hebdomadas septuaginta undecumque numerentur, jam effluxisse, atque ad eam Messiam jam venisse.

CAPVT IV.

Alio ejusdem Danielis loco, eadem veritas demonstratur, & de Judæorum calamitatibus differitur.

Tertium igitur testimonium est apud eundem Danielem post verba capitis præcedenti allata: ex quo apertius colligitur eum loqui de Christo; nam postquam dixerat, post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus, addit: Et non erit ejus populus, qui eum negaturus est. Et Civitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: & finis ejus vastitas, & usque ad consummationem & finem durabit desolatio. Ex hoc loco propterea licet argumentari ad nostrum institutum: quia omnino vastatio Hierusalem per Vespasianum, & calamitas ista Judæorum, quam cernimus, est illa ipsa, quæ secundum hanc prophetiam est duratura usque ad mundifinem, atque adeo consequens est, ut fateamur jam Messiam advenisse, fuisseque ante istam Judæorum cladem occisum. Quod manifestissimè apparet demonstrando differentiam hujus calamitatis, quæ à Vespasiano illata, usque in hanc diem perpetuo premit Judæos, atque aliarum calamitatum priorum, quæ ante Salvatoris nostri adventum perpeffi sunt. Hinc enim apparet, non, sicut priores calamitates, certum quendam exitum, & terminum habuerunt, ita quoque hanc esse aliquando finiendam.

Si quis igitur hujusmodi calamitatum differentias conquirat, nimirum quinque reperiet. Principio antiquiorum calamitatum, quæ acciderunt tunc inter Judæos ante Domini nostri ortum, tres fuerunt hæc omnium gravissimæ, & super alias memorabiles, timam Prima fuit Ægyptiaca: secunda Babylonica: tertia, Judæorum sub Rege Antiocho Epiphane, tempore tum Machabæorum Judæiulerunt. Inter quas & prælatam calamitatem Judæorum calamitatem, quinque, ut dixi, tem, que norari post Do-

caruisse.

terem. 30

Josephus

lib. 3. c. 9.

Levit. 25.

Sap. 3.

scelera

scelera

scelera

scelera

scelera

scelera

scelera

scelera

scelera

scelera

scelera

scelera

scelera

novari possunt discrimina. Nam primas illas DEUS & venturas prædixit, & quanto tempore duratura erant præsignificavit: siquidem, ut est in lib. Gen. in cap. 15. prædixit DEUS Abrahæ, posteros ejus peregrinuros in Ægypto, servituroque annis quadringentis: his autem exactis, excussioque servitutis Jugo, terram Chanaan possessuros. Babylonicam captivitatem prænuñciavit DEUS per Hieremiam, ut ab eo scriptum est cap. 25. & 29. tempus quoque ejus captivitatis, annorum ducentarum septuaginta futurum prædixit. Miserabilem calamitatem, qua afflicti sunt, contritique ab Antiocho, & futuram, & tribus annis ac dimidio mansuram prædictum est à Daniele cap. 8. hujus libri. Hanc verò calamitatem, qua jam diu toto orbe conflantur Judæi, prænuñciavit quidem hoc loco Gabriel eventuram: sed finem ejus non indicavit: quo silentio, & durationis ejus reticentia, satis ostendit nullo eam tempore terminandam.

Secunda quod hæc longè sit duraturior alijs. Quinimo non obcurè id demonstravit, quando dixit desolationem urbis, templi, & Judæicæ gentis captivitatem usque ad consummationem & finem permanuram. Postea, longissima priorum captivitatum fuit Ægyptiaca, quæ tamen centum quinquaginta annos non excessit: loquitur enim de servitute & afflictione, quam in Ægypto Judæi post mortem Joseph perulerunt: namque habuatio seu peregrinatio Judæorum in Ægypto, quadri-gentis triginta annis d. fini. u. à Mose in cap. 12. Exod. Captivitas autem Babylonica longè brevior fuit: videlicet septuaginta annos minimè supergressa. At hæc Judæorum calamitas, transactis jam mille quingentis annis, nihilominus tamen sicur fuit ab initio, eodem nunc statu, aut etiam pejori & miserabiliori permanet.

Deinde in captivitate Babylonica habuere Judæi Prophetas, ut Ezechielem, Baruch, & Danielem, qui eos consolabantur, & certa spe recuperandæ libertatis sustinebant. In præsentem verò calamitatem, nullum habuerunt verum Prophetam.

Tertia, quod in hac careant Prophetis. Præterea alijs in calamitatibus sæpe facta sunt divinitus miracula, quibus declaratur populum Hebræum in DEI esse gratia, & tutela. Tale fuit nobilissimum illud miraculum trium juvenum in fornace Babylonica, & Danielis in lacum leonum bis conjecti. In hac verò captivitate nullis à DEO miraculis honorati sunt: quin imo magis contra ipsos à DEO editis prodigijs evidenter ostensum est, eum populum à DEO esse reprobatum ac penitus abjectum.

Quarta, quod in hac nulla eis fiant miracula. Quarta, quod nulli signis viros habuerint. Postremò in alijs captivitatibus claruerunt insignes aliqui gentis Judæicæ viri, qui cum summa gratia, honore & auctoritate florent apud eos Reges, quorum imperio & servitute Judæi tenebantur, magnas illis utilitates attulerunt. Tales fuerunt apud Pharaonem Josephus, Moyses, & Aaron: apud Reges Chaldeorum Daniel & tres ejus Socij: apud duos Artaxerxes Persarum Reges Esdras & Nehemias, itemque Mardocheus & Hester. Horum similes nullos in hac captivitate habuerunt. Patet igitur non ut illarum, sic & hujus, aliquem sperandum esse terminum.

Septem singularibus Dei beneficijs Judæos post captivitatem Babylonicam deorau nobilitateque fuerant, in postea caruisse. Unum fuit arca fæderis Thom. à Jesu Oper. Tom. 1

à Moyse fabricata, quam postea non habuerunt, prædicente id Hieremia cap. tertio: In diebus illis (inquit) non dicent ultra: Arca testamenti Domini, neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius, nec visitabitur, nec fiet ultra. Alterum erat oracula & responsa Dei ex ipso propitiatorio frequenter Judæis data. Tertium fulgor ex lapidibus pretiosis, qui erant in rationali Pontificis, mirabiliter emicans, atque exsplendescens, & futuros eventus Judæis demonstrans, ut tradit Josephus libro tertio Antiquitatum Judaicarum. Quartum ignis calidus descendens, & consumens sacrificia. Quintum Spiritus sancti gratia spectabili aliquo signo immiscens se sacræ unctioni, quo Reges, & Pontifices ungebantur. Sextum donum Prophetiæ. Nam Prophetarum omnium novissimi fuerunt Aggæus, & Zacharias, hisque posterior Malachias, quem plerique Esdras fuisse arbitrantur. Septimum triplicatus terra fructus quolibet sexto anno, in tres annos alimentis hominibus, propter septimi anni quæ em fuisse: hoc enim DEUS promiserat Levitici cap. vigesimo quinto. Hæc Lector uberius, atque enucleatius tractata reperiet apud Divum Chrysostomum Oratione tertia adversus Judæos, apud Nicolaum de Lira super 6. cap. prioris libri Machabæorum, & apud Petrum Galatinum libro 4. cap. 17. His igitur præclarissimis Dei beneficijs atque ornamentis carere Judæi, postquam discussa Babylonicorum servitute, in patriam regressi sunt. Sed nihilominus tamen libertate, urbe, templo, regnoque, & quod caput est, DEI gratia, & protectione fruebantur. His autem rebus omnibus cernimus eos post illam Vespasiani & Titi cladem, videlicet ob Messie necem nefariè pattatam, usque ad hanc diem fuisse privatos.

At enim respondent quidam Judæi, se hanc calamitatem non pati propter eadem Messie, quæ post quem ipsi etiamnum venisse negant: sed virtutis Titum & explorandæ probandæque causa, scilicet, ut eorum virtus rebus adversis, sicut igne aurum purior atque illustrior existeret, quemadmodum scriptura ait: Tanquam aurum in fornace, probavit electos Dominus, & quasi holocaustum accepit eos. Sed hoc responsum mendacij atque impietatis convincitur. Titum, quia hæc calamitas non modo est corporalis, sed etiam spiritualis, magna spiritualium bonorum jacturam continens: carent enim Prophetis, miraculis, cultu divino, & Mosaicæ legis observatione. Pænam autem spirituales non ad probandam virtutem, sed ad puniendam præterita scelera DEUS infligit. Denique Judæi sic respondentes mendacem faciunt Deum: quippe amplissimis verbis, Deus sæpe numero promittit, ut videre est in Deuteronomio cap. undecimo, & 28. se populum Hebræam, si quidem is benè ac piè viveret, atque in legis quam per Mosem illis dederat observantia, obedientiaque permaneret, conservaturum omni tempore in terra Chanaan, quam possidebat, à cunctis hostibus defensurum, cunctisque malis liberaturum, atque omni bonorum genere cumulaturum.

Alij respondent, se non propter necem Messie, sed propter alia quamplurima, & gravissima flagitia, quæ admiserunt, iram Dei adversum se irritasse: tantamque ejus animadversionem, & vindictam, quantum necesse est, promeruisse. Verum tamen & hoc responsum falsitatis arguitur: etenim querendum ex illis est, quænam fuerint Nulla scelera ab ipsis commissa, propter quæ tam graviter puniantur. Nimirum duo reperiantur in Sacris litteris, omnium scelerum maxima, & gravissimum fuisse: scilicet, ut videtur, Titum & explorandæ probandæque causa, scilicet, ut eorum virtus rebus adversis, sicut igne aurum purior atque illustrior existeret, quemadmodum scriptura ait: Tanquam aurum in fornace, probavit electos Dominus, & quasi holocaustum accepit eos. Sed hoc responsum mendacij atque impietatis convincitur. Titum, quia hæc calamitas non modo est corporalis, sed etiam spiritualis, magna spiritualium bonorum jacturam continens: carent enim Prophetis, miraculis, cultu divino, & Mosaicæ legis observatione. Pænam autem spirituales non ad probandam virtutem, sed ad puniendam præterita scelera DEUS infligit. Denique Judæi sic respondentes mendacem faciunt Deum: quippe amplissimis verbis, Deus sæpe numero promittit, ut videre est in Deuteronomio cap. undecimo, & 28. se populum Hebræam, si quidem is benè ac piè viveret, atque in legis quam per Mosem illis dederat observantia, obedientiaque permaneret, conservaturum omni tempore in terra Chanaan, quam possidebat, à cunctis hostibus defensurum, cunctisque malis liberaturum, atque omni bonorum genere cumulaturum.

Alij respondent, se non propter necem Messie, sed propter alia quamplurima, & gravissima flagitia, quæ admiserunt, iram Dei adversum se irritasse: tantamque ejus animadversionem, & vindictam, quantum necesse est, promeruisse. Verum tamen & hoc responsum falsitatis arguitur: etenim querendum ex illis est, quænam fuerint Nulla scelera ab ipsis commissa, propter quæ tam graviter puniantur. Nimirum duo reperiantur in Sacris litteris, omnium scelerum maxima, & gravissimum fuisse: scilicet, ut videtur, Titum & explorandæ probandæque causa, scilicet, ut eorum virtus rebus adversis, sicut igne aurum purior atque illustrior existeret, quemadmodum scriptura ait: Tanquam aurum in fornace, probavit electos Dominus, & quasi holocaustum accepit eos. Sed hoc responsum mendacij atque impietatis convincitur. Titum, quia hæc calamitas non modo est corporalis, sed etiam spiritualis, magna spiritualium bonorum jacturam continens: carent enim Prophetis, miraculis, cultu divino, & Mosaicæ legis observatione. Pænam autem spirituales non ad probandam virtutem, sed ad puniendam præterita scelera DEUS infligit. Denique Judæi sic respondentes mendacem faciunt Deum: quippe amplissimis verbis, Deus sæpe numero promittit, ut videre est in Deuteronomio cap. undecimo, & 28. se populum Hebræam, si quidem is benè ac piè viveret, atque in legis quam per Mosem illis dederat observantia, obedientiaque permaneret, conservaturum omni tempore in terra Chanaan, quam possidebat, à cunctis hostibus defensurum, cunctisque malis liberaturum, atque omni bonorum genere cumulaturum.

eis hanc tam gravem calamitatem iniecerunt praefer Christi necem.

simis verbis à DEO reprehensa, & acerbissimis supplicij vindicata, scelus idololatriæ, & cædes Prophetarum: hæc duo super alia omnia DEUS exprobrat Judæis, & propterea testatur, gravissimas quasque eorum captivitates, & calamitates, præsertim verò Babylonicam, ipsi contigisse. Atqui nec post dissolutam captivitatem Babylonicam, nec post Salvatoris nostri adventum legitimus Judæos aut publicè idola coluisse, aut Prophetas occidisse. Itaque post id temporis, quod ad ista duo scelera spectat, quodam modo melior fuit populus Hebræus, quam antea fuerat. Non igitur magnitudo & diuturnitas præsentis Judæorum calamitatis, vel ad prædicta duo scelera, vel ad alia quæcumque, præter cædem Mesia: referri potest. Sed esto fuerint idolorum cultores, Prophetas occiderint, non ideo tamen conveniens prædictis sceleribus erat præsentis Judæorum calamitas. Hæc namque scelera fuerunt antea apud illos creberrima, quorum tamen non nisi septuaginta annorum captivitate, pœnas luerunt. Nullum igitur exitum habent, nullam labebram Judæi: quocumque se verterint, tenentur constructi.

Eximia D. Hieronymi in Judæos sententia.

Juvat hoc loco referre, quæ D. Hieronymus ad hanc Judæorum voluntariam cæcitatē, perfidiamque redarguendam posuit in Epistola 129. quam scripsit ad Dardanum: Multa (inquit) Judæa scelera commisisti, cunctis circa te servisti nationibus: ob quod factum est utique propter idololatriam, cumque servisses, crebrè tui miserus est DEUS, & misit iudices & salvatores, qui te de servitute Moabitaram, Ammonitarum, Philistinorum, ac diversarum gentium liberarent. Novissimè sub Regibus offendisti DEUM, & omnia tua provincia gente Babylonica vastante deleta est, per septuaginta annos, templi solitudo permansit. A Cyro Rege Persarum est laxata captivitas: extructum quoque est sub Dario templum. Quæ passi sis in Mediis, & Ægyptis, & Macedonibus, non enumero: nec tibi adducam in memoriam Antiochum Epiphaneum, crudelissimum omnium tyrannorum: nec Pompeium, Gabinium, Scaurum, Varium, Cassium, Sossiumque replicabo, qui tuis urbibus, & præsertim Hierosolyma, insultarunt. Ad extremum sub Vespasiano, & Tito urbs capta templumque subversum est. Deinde civitatis usque ad Adrianum Principem per quinquaginta annos mansere reliqua: post illam eversionem usque ad hanc diem paulo minus, quam per quadringentos annos, & Urbis & templi ruina permanent. Ob quod tantum facinus? Certè non colu idola: sed etiam serviens Persis & Romanis, & captivitate pressus iugo Deos ignoras alienos. Quomodo clementissimus quondam DEUS, qui numquam tui antea oblitus fuerat, nunc per tanta spatia temporum non adducitur, ut solvat captivitatem, & ut verius dicam, expectatum tibi mitat Antichristum? Ob quod, inquam, facinus & tam execrabile scelus, aperit à te oculos suos? ignoras: Memento vocis parentum tuorum, Sanguis ejus super nos & filios nostros.

Matt. 27. Et, Hic est haeres, venite occidamus eum, & nostra erit hereditas; Et, Non habemus Regem, nisi Casarem. Habes Joan. 19. quod elegisti, ad finem mundi usque serviturus es Casari, donec gentium intres plenitudo, & omnis Israel salvus fiat, & qui quondam eras in capite, vertatur in caudam. Hactenus verba D. Hieronymi.

Neque cuiquam mirandum accidar, hanc tam manifestam, testatamque oraculis Prophetarum, atque tuorum multorum experientia comprobata de Mesia: adventu, & morte doctrinam, non videre atque intelligere. Si quidem hæc ipsa cæcitas, una est de multis alijs, & quidem maximis Judæorum pœnis, quibus illi, propter necem Mesia:, à Deo puniti sunt. Duplici enim pœnarum ge-

nere multati sunt. Unum fuit corporale: & hoc triplex, amissio regni, ac dignitatis, perpetua urbis ac templi desolatio, & sempiternum exitum, innumeris malis miserisq; referentem.

Alterum pœnæ genus fuit spirituale, tantò sanè gravius, & exitiosius priore, quantum & poitionibus bonis eos spoliavit, & acerbioribus malis affecit. Et hoc duplex; exæcatio mentis, & obduratio cordis, videlicet ad intelligenda, credendaque, atque amplectenda, quæ ad Mesiam pertinebant. Hoc duplici pœnarum genere plectendos esse Judæos Isaias c. 6. illis verbis indicavit: Excaeca cor populi hujus, & aures aggravata, & oculos ejus clauda, ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & convertatur, & sanam eum, & dixi, Usquequo Domine? & dixit, Dones desolentur civitates absque habitatore, & domus sine homine, & terra relinquantur deserta. Hoc scilicet vaticinium Salvator nolte: in Evangelio Joan. cap. 12. ad se & Judæos, qui sibi credere recitabant, pertinuisse declaravit. Illud quoque quod in Deuter. cap. 28. dixit Moyses de Judæis, Percutiat te Dominus amentia, & cæcitate ac furore mentis: & palpes in meridie sicut palpare solet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas, omnique tempore calumniam sustineas, & opprimaris violentia, nec habeam, qui liberet te. Hoc, inquam, quod Moyses dixit, nunquam verius, quam jam in Judæos dici posse intelligimus. David præterea Psalmo 68. cum sub persona sua exposuisset, quam indignis & acerbis modis tractandus esset Mesias à Judæis, scilicet propter certitudinem Prophetiæ, in prædicando futura, usus verbis præteriti temporis, proximè varias pœnas, partim corporales, partim spirituales, tam immani eorum scelerei comparatas, subjunxit: Fiat (inquit) mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones & scandalum: Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurva. Effunde super eos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos. Fiat habitatio eorum deserta, & in tabernaculis eorum non sit quis habitans. Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt, & super dolerem vulnerum meorum addiderunt. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non inirent in justitiam tuam. Dilectantur de libro viventium, & cum justis non scribantur.

Davidem autem hæc vaticinantem, prophético spiritu, spectasse Judæos, qui Dominum nostrum occiderunt, & doctrinam ejus oppugnarunt, non tantum accipere noluerunt, testem habemus, quo non gravior alter, D. Paulum capite undecimo Epistola ad Romanos. Qui quidem Paulus capite tertio posteriori Epistola ad Corinthios, elegantè argumentatur, obvios esse Judæorum sensus ad divina mysteria, præsertim ea, quæ Mesiam attingunt, intelligenda: Olim, inquit, non poterant Scripturæ Judæi aspiciere faciem Moysi, nisi velatam, nempe in hodiernam usque diem, velamen manet Judæis in lectione veteris testamenti: quod tamen per Christum evacuetur. Itaque Judæus sine fide Christi legens Scripturam, reperit eam velatam, nec menti perviam ad intelligendum. At cum primum fide Christi imbutus est, velamen ex ipsa Scriptura, & ex corde ejus auferatur. Idem Paulus 2. cap. posteriori Epistola ad Thesalonicenses, testatur Judæos expositos esse omni seductioni, & errori, eò quod claritatem veritatis non receperunt: ut salvi fierent: ideoque (inquit) mittes illis DEUS operationem errorum, ut credant mendaciam, ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

Isa. 6.

Joan. 12.

Deut. 28.

Psal. 68.

Judæi ha-

bent fa-

ciem ve-

laram ad

tingunt

Scriptu-

re myste-

ria intel-

ligenda.

CAPVT V.

Secunda disputationis pars, in qua ostenditur Christum IESVM MARIÆ Filium, verum fuisse Messiam,

Validissimis & quam plurimis argumentis, Christus Dominus ostendit se esse verum Messiam, ut sic etiam adimpleatur predicta in superioribus Danielis prophetia, illis verbis, *Confirmavit autem pactum multis*: ubi clarè prædixit Christum Dominum Evangelium, seu novum testamentum, (id enim sonat pactum) multis testimonijs, & argumentationum generibus comprobaturum. Quinque verò præcipuè modis sive argumentorum classibus demonstratur Christum Dominum, verum fuisse Messiam, ejusque doctrinam à DEO esse profectam.

Quinque enim modis Dominus noster probavit se Messiam esse, & doctrinam à Deo esse profectam, eamque cunctis hominibus ad percipiendam viam æternam omnino esse necessariam. Primum genus probationis constat multis,

Primò probatur testimonijs. Primum genus probationis constat multis, varijs, & adeo gravibus testimonijs, ut ea nulla tergiversatione eludi possint. Primum testimonium fuit Angelorum, in ortu Christi annunciantium pastorem eo die natum esse Salvatorem mundi. Secundum testimonium fuit Magorum, qui ex Oriente venientes, natum jam esse Regem Judæorum novæ stellæ miraculo confirmaverunt.

Luc. 2. Matt. 2. Luc. 1. & 2. Tertium fuit eorum, qui illo ipso tempore, quo Christus natus est, iustitia, pietateque, ac sanctitate insignes, & apud Judæos perquam nobiles habebantur, ut Elisabeth, Zacharias, Simeon & Anna. Quartum fuit multiplex testimonium, & præconium Joannis Baptistæ, cui Judæi non poterant contradicere. Quintum fuit testimonium DEI Patris magnificè & gloriose datum in baptismo, & transfiguratione Christi. Sextum fuit Moysi & Eliæ, qui apparuerant in transfiguratione Christi, & testificati sunt ipsum esse Messiam. Septimum fuit testimonium ipsorum Phariseorum, de quibus unus Nicodemus dixit: *Scimus, quia à Deo venisti Magister*. Octavum etiam ipsorum Dæmonum, qui ejeci ab ipso ex humanis corporibus affirmabant ipsum esse Christum, & Filium DEI.

Secundò miraculis. Secunda probatio versatur in miraculis Christi, quæ fuerunt plurima, maximaque. Quæ præcipue Judæi, ut refert Joannes cap. 7. dicebant: *Nunquid Christus, cum venit, plura signa faciet, quam quæ hic facit?* Duplèter autem ex hoc loco urgentur Judæi, siquidem Dominus noster, & omnia miracula fecit, quæ facturum Messiam prædixerant Prophetæ, & fecit ea miracula, quibus declararet, ac probaret se DEI Filium esse, verumque Messiam.

Tertiò ex vita & moribus. Tertia probatio datur ex vita, & moribus, ex passione item, & morte Domini nostri. Eam enim vitam egit Dominus noster, ipsi moribus fuit, eam doctrinam prædicavit denique tali vita, moribus, & doctrina fuit, quasi futurum Messiam vates præscit prædicarent. Ea præterea passus est à Judæis, eoque mortis genere necatus est, ut de ipso Isaiam capite 53. & Davidem Psalmo 21. vaticinatos esse, dubitari nullo modo possit. His adde prodigia, quæ Domino nostro morte contigerunt, Sol

Thom. à Jesu Oper. Tom. 1.

usquequaque defecit, & sanè præter naturalem rerum cursum, & ordinem horribili motu terra contremuit: velum templi discissum est: sepulchra patuerunt, multique de mortuis ad vitam revocati, visi sunt multis, & testificati JESUM esse Messiam. Quibus prodigijs pernotus Centurio exclamavit: *Perè hic homo Filius Dei erat.*

Quartò & ultimum genus probationis, consistit in prædictionibus Christi Domini nostri, quarum omnium veritatem eventus comprobavit. Fuerunt autem prædictiones Christi se. è hujusmodi. a Prima fuit de sumptu ruina, & exitio Judæorum. b Secunda, de miraculis, quæ facturi erant ipsius Discipuli, & sectatores. c Tertia, de maximis & acerbissimis persecutionibus, quas erant passuri, d Quarta, de Evangelio suo per omnem terram prædicando. e Quinta, de Ecclesia sua usquequaque, & in universo orbe propaganda. f Sexta, quod eadem Ecclesia, licet foret ubique terrarum, & gentium oppugnanda, divexanda & conflanda, nihilominus tamen usque ad consummationem sæculi esset permansura. g Denique septima & ultima, de genere mortis suæ, de resurrectione post triiduum, de missione Spiritus sancti, de nomine suo apud omnes gentes nobilitando & clarificando.

Quinque verò genus probationis constabit ex sequentibus notis & signis Messiam.

CAPVT VI.

De notis ac signis Messia à Prophetis prædictis, ubi etiam simul ostenditur in Christo Domino fuisse reperta.

Quintum genus probationis constat vaticinijs, quæ ad unguem in Christo Domino completa sunt, ut prædixerat Daniel illis verbis: *Ut adimpleatur visio & prophetia*. Christo enim Domino veniente in mundum, impletae sunt omnes Prophetiæ: quia quæcunque prædixerunt Prophetæ Messiam dicturum & passurum, ea omnia Dominus dixit, fecit, ac passus est: ideo etiam dixit ipse Dominus Math. 5. *Non veni solvere legem, sed adimplere*. Et ipsi Evangelistæ, cum narrent dicta, facta, & passiones Christi, sæpe notare solent, *Ut adimpletur quod dictum fuerat per prophetam*.

Notandum vero est cum Pereyra in locum illum Danielis, in Græcâ lectione pro impleatur, haberi signetur, quasi dicat: *Ut signetur visio & Prophetia, quam lectionem secutus est Tertullianus, in lib. adversus Judæos, idem tamen est signari sive adimpleri Prophetias, ut ipse Tertullianus sequentibus verbis docet: Quid est, inquit, quod dicit Angelus, Signari visum & Prophetiam? Quoniam omnes Prophetæ nuntiabant de illo quod esset venturus, & pati haberet. Igitur quoniam adimpleta est Prophetia per adventum ejus, propterea signari visionem, & Prophetiam dicebat: ipsi enim signaculum fuit omnium Prophetiarum, adimplens omnia, quæ retro deo Prophetæ nuntiaverant. Post adventum enim Christi & passionem ipsius, jam non visio, neque Prophetia est, qui Christum nuntiet venturum. Denique hoc si non ita est, exhiberent Judæi post Christum Prophetarum aliqua volumina*

Quarò ex prædictionibus. Septem Domini nostri prædictiones. a Luc. 10. b Joh. 14. c Joan. 16. d Mat. 26. e Act. 1. f Ioan. 10. g Mat. 16. h Mat. 20.

Matth. 5.

Pereyra.

Tertull.

na, vel Angelorum aliquorum visibilia miracula, qua retro Patriarche viderunt, usque ad adventum Christi, qui tam venit, ex quo signata est visio, & prophetia, id est, scripta. Et merito dicit Evangelista, lex & Prophetia usque ad Joannem baptizatorem: Baptizato enim Christo, id est, sanctificante aquas in suo baptizate, omnia plenitudo spiritualium retro Charismatum in Christo cessarunt, signante visionem, & prophetias omnes, quas adventu suo adimplevit. Unde firmissimè dicit, adventum ejus firmare visum & Prophetias. Hæc Tertullianus.

Hæc Messie signa & indicia diffusius & enucleatius exponit nost. Domini cus à SS. Trinit. Tom. 5. sua Bibliotheca Theolog. ibi. 4. sect. 7. cap. 4. à pag. 377 usque ad p. 426.

Quare nostro instituto valde consentaneum est, si hoc loco doceamus, omnia Prophetarum oracula in Christo, & per Christum esse impleta: nam cum vatum oracula certa quasi quedam signa, & indicia Messie eò præmissa fuerint à DEO, ut his Messias mortali & passibili carne indatus, in mundum aliquando venturus, sine ullo errore, ac sine magna difficultate cognosci, ac deprehendi possent; statendum est eum, in quo omnia prædicta signa convenirent, fuisse verum Messiam: alias illa signa incerta & fallacia essent, cum per illa eorum homines indocti, extra ipsorum culpam in gravissimum errorem colendi pro Messia non verum Messiam, inducerentur. Hæc autem omnia Prophetarum oracula sive signa in Domino JESU repetita fuerunt, eaque tam proprie, tamque aperte & explicatè Christo conveniunt, ut de illis minime possit dubitari: ut non tam futurarum rerum prædictiones, quàm præteritarum narrationes esse videantur, nec illi prævidisse res alio tempore gerendas, sed rebus ipsis factis intervenisse: ut verè possit dici, quosdam illorum, quædam de Christo non minus distinctè quàm Evangelistas descripsisse.

Sed dices: Quare Judæi tam apertis Prophetarum testimonijs non credunt? Resp. docente Pereyra in Daniel lib. 10. quod licet Prophetarum varietas ante Christi adventum, propter futurarum rerum obscuritatem difficilissima essent intellectu: eadem tamen abundè impleta sunt, & promissa DEI & Prophetarum varietas, facilem habent intelligentiam & explicationem. Judæos autem, qui non credunt adhuc venisse Messiam, necesse est, cum Prophetarum libros legunt, dubios, perplexos, & planè cæcos esse, & tanquam in labyrintho quodam abertantes nullum reperiri exitum, ac similes esse eorum, qui nullo duce nulloque lumine, per tenebrosa & prærupta loca iter facientes, passim offendunt, nec raro in profundum præcipites aguntur.

Sic profecto est, ut præclare dicit Irenæus quadragesimo tertio capite libri IV. adversus hæreses: Omnia (inquit) Prophetia priusquam habeat effectum, ambigua & ænigma est hominibus, cum autem venerit tempus ejus, & evenerit, quod prophetatum est, tunc Prophetia habent liquidam & certam expositionem. Propter hoc Judæis cum nunc legitur lex & Prophetia, fabula similis est, non enim habent expositionem omnium rerum pertinentem ad adventum Filij DEI, qui est secundum hominem. At Christianis cum legitur prophetia, thesaurus est absconditus in agro, cruce Christi revelatus & explanatus, ditans sensum hominum, & ostendens DEI sapientiam. Sic Irenæus. Nulla igitur difficultas est credenti Prophetis Evangelium persuadere: non sanè major, quam (si parva licet componere magnis) tenenti scientiam aliquam subalternam. Quapropter Irenæus, quadragesimo primo capite libri IV. adversus hæreses, propterea exillimat dixisse Paulum, se plus omnibus laborasse,

Cut Paulus dixerit se plus omnibus laborasse

quia cum ipse prædicator Apostolus, & Doctor gentium esset constitutus, magis laboriosum & arduum sibi fuerit gentibus, quàm Judæis Evangelium tradere. Gentes namque nec legem à DEO scriptam, ut Judæi acceperant, nec Prophetas norant, nec expectabant Messiam, & unius veri DEI notitiam pauci, cultum vero & Religionem ferè nulli tenebant: sed circa DEI omnipotentiam caligantes, circa providentiam vacillantes, de animorum nostrorum immortalitate perplexi, de mundi origine atque interitu dubij, de ultimo fine hominis incerti, in densissimis errorum tenebris versabantur, & in altissimis nefandorum scelerum sordibus volutabantur, quanto pluribus erroribus, & flagitijs implicati, tanto longius à veritatis perceptione remoti. At Judæis, quibus, ut Paulus inquit, credita erant eloquia Dei, quorum adoptio erat filiorum, & gloria, & testamentum & legislatio, & obsequium, & promissa, judæi inquam, nisi voluntaria eos ignoratio & mania obcecasset, & nisi contumax ad verus veritatem atque obfirmatus animus, omnem ad eorum mentes illuminandi aditum luci divinæ præclusisset, proclivissimum fuisset Evangelicam doctrinam probari ac persuaderi. Sed jam quæ fuerint de Messia Prophetarum oracula, & quemadmodum ea in Domino JESU Christo perfectissimè completa sint, breviter ostendamus, afferentes primum signa sive notas, quibus DEUS per Prophetas nobis voluit Messiam venturum revelare.

Prima NOTA : de adventu Messie.

Principio DEUM in terris aspectabili & humana forma conversaturum cum hominibus, gravissimis verbis variènotatus est Baruch, Cap. tertio, Hic est, inquit, DEUS noster, & non est in abitu alius adversus eum, hic advenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Jacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est. Similiter Isaias cap. 35. DEUS ipse veniet, & salvabit nos. Atque alio loco: Unam distumpere calos, & descendere!

Secunda NOTA, fuit Davidica & regia propagatio ex semine David.

Hieremias 23. Ecce dies venient, dicit Dominus, & suscitabo David germen justum, & regnabit Rex, quem locum de Christo intelligunt omnes Hebræi, & hanc notam esse impletam in Christo docet Matthæus, in ipso statim Evangelij exordio, Liber (inquit) generationis IESU Christi filij David, &c.

Tertia

Tertia NOTA: IESVS conceptus ex Virgine, & natus.

Isa. 7. Haec 7. Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Hoc testimonium, quod etiam Mathaeus Evangelista in MARIA completum posuit, adversus iudeos, & hereticos vix est ullus ex Patribus, qui non pertractet. Iustinus Martyr. Mat. 1. egressus in Tryphonem, & in secunda pro Irenaeus. Christianis Apologia, Irenaeus li. 3. cap. 9. & 21. & Athanasius. 24. Athanasius de incarnatione verbi late. Cyprianus. Epiphanius. Domini, Richardus de Sancto Victore. Rich. de Eusebio. S. Viatore. Eusebio. Item Prov. 30. Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro: viam aquilae in caelo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari, & viam viri in Virgine. Sic habet interpretatio septuaginta seniorum. Quare de virgineo partu prophetae Salomonem, cum dixit: Sibi penitus esse ignotam viam viri in virgine, sentiant non ignobiles Auctores, Cornelius Iansenius in Proverb. cap. 30. Nicolaus Lira ibi tem, Ludovicus Leo Augustinianus de nominibus Christi lib. 3. Haec natiuitas ex Virgine demonstrata est. Mat. 1. Cum esset desponsata Mater IESU MARIA JOSEPH, antequam conveniret, inventa est habens in utero de Spiritu Sancto, &c. Luca 1. Secundo Luc. primo Spiritus sanctus supervenit in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.

Quarta NOTA: IESVS in Bethlehem natus pauper & Rex.

Mic. 5. Primo Micheas 5. Et tu Bethlehem Ephrata parvulus es in millibus Iuda: ex te enim mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, & egressus eius ab initio, a diebus aeternitatis. Celebre vaticinium est, quod Mathaeus teste scribere agnovimus; Joanne auctore, etiam turbis. Tractat hoc Iustinus in 2. Apol. g. Chryso. in dem. 1. quod Christus Deus. Iustinus lib. 2. de parte divina leg. c. 21. Eusebio lib. 7. cap. 4. & lib. 6. c. 1. Secundo, Ista 9. Parvulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis: Et factus est principatus eius super humerum ejus. Et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri saeculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis: super solium David & super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud, & corroboret in iudicio & in iustitia a modo & usque in sempiternum. Non indiget expositionibus illustriusima propheta, quam verant ubique Sancti: Hieronymus illic, Eusebio lib. 7. c. 4. & lib. 9. cap. 6. Basil. lib. 2. contra Eunomium. Ambrosius in c. 8. ad Romanos. Chrysost. in homil. contra Anomaeos. Cyrillus. Serm. de occurso Domini, Augustinus. Serm. 10. de tempore & lib. Quasi. super Iudic. c. 5. 2. 53. 5. 4. & alij alias, sive nocturnam, sive septuaginta lectionem consulas, tamen videretur discrepare Abacuc. 3. Hieronymus. Tertio Habac. 3. Consideravi opera tua & expandam in medio duorum annis, quod de puero in praesepe inter animalia collocata refert Prosper. lib. de Divinis praedictionibus p. 3. cap. 5. Neque ab eo Ecclesiae sensus valde abhorret, quae in quadam Anapho-

na Nativitatis, canit, Ut animalia viderent Dominum natum, &c.

Primo Mat. 2. Cum natus esset IESUS in Bethlehem Iuda. Secundo Luc. 2. Ascendit autem & Ioseph à Galilea de civitate Nazareth, in Iudaeam civitatem David, quae vocatur Bethlehem, eo quod esset de domo & familia David, ut profiteretur cum MARIA desponsata sibi uxore pregnante. Factum est autem, dum esset ibi, impleti sunt dies, ut pareret. Et peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinauit eum in praesepe, quia non erat ei locus in diversorio. Tertio Joan. 7. Nonne Scriptura dicit, quia ex femine David, & de Bethlehem castello, ubi erat David, venit Christus?

Quinta NOTA: IESVS vocatus octavo die.

Primo, Numer. 13. Vocavit, quae Osee filium Numeri Iosue, Iosue. Iosue ministrum Moysi, postea ducem populi Hebraei, à quo introducti sunt filij Israel in terram promissionis, divina scriptura saepe vocat Iosue, nomine divinitus immutato, ut significet Iesum Salvatorem, cuius typus fuit. Hoc mysterium magnifice celebrant Sancti Patres. Iustinus quidem in colloquio: Tertullianus vero adversus Iudeos: Hieronymus lib. 1. contra Iovinianum: Ambrosius in psalmum 39. Omnino optime Augustinus lib. 10. contra Faustum lib. 19. quare bene de illo Propheta Ecclesiasticus. Secundo Ista. 19. Mittet eis Salvatorem & pugnatorem qui liberet eos. Eusebio. lib. 2. demonstrat. 35. & lib. 7. cap. 6. Cyrillus de incarnat. unigeniti, cap. 3. In Evangelistis primo Luc. 2. Vocatum est nomen eius IESUS, quod vocatum est ab Angelo, priusquam in utero conciperetur. Secundo Mat. 1. Vocatum nomen eius IESUS: ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.

Sexta NOTA: Adoratus à Magis.

Primo Numer. 24. Videbo eum sed non modò intuebor illum, sed non prope. Orietur stella ex Jacob, & consurgit virga de Israel: & percussit duces Moab, vastabitque omnes filios Seth, & erit adumbrata possessio ejus. Hieronymus in 2. Mat. 1. Leo Serm. 4. de Epiphania, Prosper de praedict. p. 3. cap. 6. Athanasius de incarnatione verbi, Irenaeus lib. 3. c. 9. Basil. Homil. de Epiphania, Iustinus in Tryphonem, Eusebio lib. 9. Demonstratio lae. Secundo Psalms. 71. Reges Tharsis & insulae munita offerent: Reges Arabum & Saba dona adducent. Et adorabunt eum omnes gentes: omnes Reges servient ei. Ecclesia in officio Epiphaniae, Hieronymus lib. 4. de Trinitate, Prosper de praedict. p. 3. cap. 6. Tertullianus lib. 3. adversus Marcionem. Tertio Ista. 60. Inundatio camelorum operiet te: Dromedary Madian & Epaphra. Omnes de Saba venient, aurum & ibus deferentes, & laudem Domino annuntiantes. Chrysost. Homil. 2. in 2. Mat. 1. Prosper de praedict. p. 3. c. 6. Auctor operis imperfecti in Mat. cap. 2. In Evangelistis, primo Mat. 2. Cum natus esset IESUS in Bethlehem Iuda: in diebus Herodis Regis, ecce Magi venerunt ab Oriente Hierosolymam, dicens: Ubi est, qui natus est Rex Iudaorum? Vidimus enim stellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum.

Septima NOTA : IESVS in Ægyptum fugiens, & inde revocatus.

Isa. 19. Euseb. Casar. Chrysof. Hieron. Ambros. Athanas. Prosper. &c.

Primò Itait 19. Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingreditur Ægyptum, & commovebuntur simulacra Ægypti à facie ejus. Eusebius Cæsariensis lib. 6. historia Ecclesiastica cap. 20. & lib. primo de demonst. Evang. cap. 4. & lib. 8. cap. 5. Chrysof. in 2. cap. Matth. Hieronym. in 19. Esai. Ambros. de Institut. virgin. Athanas. de incarnat. Verbi. Prosper. de pradi. par. 3. c. 2. Nubem levem vult Euseb. Christi corpus. Hebraicè dicit legi, crassitudinem levem, quod corpus fuerit de Spiritu Sancto conceptum.

Osee 11.

Secundo Osee 11. Ex Ægypto vocavi filium meum. Matthi nobis auctomas sufficere debet, ut veram de Christo prophetiam accipiamus: cujus sensum tenet Irenæus lib. 3. c. 9. Chrysof. in demonstrat. quod Christus sit Deus, Prosper de pradi. p. 3. c. 8. Athanasius de Incarnat. Verbi. Justinus lib. 2. de parte divina legis, cap. 22. Euseb. Cæsar. lib. 9. Demonstr. 4.

Irenæus Chrysof. Prosper, &c.

Matth. 2.

In Evangelistis, Primò Matth. 2. Angelus Domini in somni apparuit Joseph, dicens; Surge, & accipe pueram & matrem ejus, & fuge in Ægyptum, & esto ibi usque dum dicam tibi.

Octava NOTA : Propter Christum parvuli occisi.

Ierem. 31. Prosper. Chrysof.

Hierem. 31. Vox in excelsis audita est, lamentationis, luctus, & fletus, Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari super eis, quia non sunt. Prosper de pradi. p. 3. c. 9. Chrysof. in demonstrat. quod Christus sit Deus. Justinus in Colloquio.

Matth. 2.

In Evangelistis, Matth. 2. Tunc Herodes videns, quoniam illusus esset à Magis, iratus est valde, & mirtens occidit omnes pueros in Bethlem, & in omnibus finibus ejus. Tunc impletum est, quod dictum est per Hieremiam, &c.

Nona NOTA : IESVM Ioannes Baptista præcursor annuntiat.

Isai. 40.

Primò, Isai. 40. Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri. Omnis vallis exaltabitur: & omnis collis & mons humilietur: & erunt prava in directa, & aspera in vias planas. Et revelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter, quod os Domini locutum est. De se ipso hæc pronuntiavit Joannes ipse Joannus 1. cui

Ioan. 1. Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3. Justinus. Prosper. Euseb. &c. Malach. 3.

Matthæus 3. Marc. 1. Lucas 3. cap. suffragantur, satis idonei in interpretes divinæ prophetiæ: ut plures requirere otiosum sit. Si quis tamen requirat, legat Justinum in l. o Colloquio, Prosperum Aquitanicum in Prædicationibus suis par. 3. c. 1. Eusebium copiosè lib. 9. dem. 5. Secundo, Malach. 3. Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Hono-

rans Baptistam Christum, hanc de illo prophetiam exponere dignatus est Matthæi 11. Luc. 7. Sed interim in Hebraica nostraque lectione, sub prima persona legimus, Præparabit viam meam, & faciem meam. In Evangelistis verò sub secunda personâ: Præparabit viam tuam & faciem tuam. Ut planè discamus, si pater intelligatur loqui, si filius, eandem esse sententiam, quia utriusque una natura est, eademque voluntas.

In Evangelistis, Primò Joan. 1. Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Joannes. Hic venit in testimo. Luc. 3. Factum est verbum Domini super Joannem Zacharie filium in deserto. Et venit in omnem regionem Jordanis prædicans Baptismum penitentis, & remissionem peccatorum.

Decima NOTA : IESVS discipulos pauperes, & idiotas vocans ad Apostolatam.

Primò, Isai. 8. Ecce ego, & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum & portentum Israel à Domino exercituum, qui habitas in monte Sion. Paulus ad Hebræos 2. affect de vocatione Apostolorum, & lignis ab ijs peccatis, Euseb. lib. 9. de Demonstr. Evang. cap. 14. Cyrillus in 8. Isai. Origenes homil. 7. in cap. 8. Isai.

Secundò, Hier. 16. Mittam ad eos piscatores, & piscabuntur eos; & venatores & venabuntur eos. Prosper de Pradi. p. 3. cap. 12.

Tertio Isai. 29. Civitatem sublimem humiliabit, humiliabit eam usque ad terram, destruet eam usque ad pulverem. Conculcabit eam pis, pedes pauperum gressus egenorum. Cyrill. lib. 3. in Isai. de ijs dicit hæc scripti, quibus Christus dedit potestatem calcandi super serpentes. Hieronymus per pauperum de Christo, de Apostolis gressus egenorum.

In Evangelistis, primò, Mat. 4. Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum. Secundo, Act. 4. Comperto quod homines essent sine literis & idiotæ, admirabantur, cognoscabant eos, quia cum IESU fuerant.

Vndecima NOTA : IESVM audiunt & sequuntur turbæ innumeræ.

Mich. 4. Et erit in novissimo diebus, erit mors domus Domini preparatus in vertice montium, & sublimis super colles, & fluent ad eum populi. Et properabunt gentes multe, & dicent, Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Isaac, & docebit nos de vijs suis, & ibimus in semitis ejus: quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Hierusalem. Et judicabit inter populos multos, & corripiet gentes usque in longinquum. Hieronymus in 2. Esai. ad IESUM docentem in monte referret: eodem modo in 4. Michæ, referens verba Matthæi 4. Basilus & Augustinus ad concursum hominum post Spiritus Sancti descensum ad Evangelicam legem, eodem modo Justinus in 2. Apolog. & in colloquio. Itemque Euseb. lib. 6. cap. 13.

In Evangelistis, Primò, Matt. 4. Et sequuta sunt eum turba multa de Galilea, & Decapoli, & de Hierosolymis, & de Judea, & de trans Jordanem. Secundo Luc. 5. Cum turba irruerent in eum, ut audirent verbum Dei. Tertio Marc. 6. Erant, qui veniebant, & redibant multi, & ne spaium manducandi habebant. Quarto Marc. 1. Et cum invenissent eum, dixerunt ei, quia omnes te querunt.

Duodecima NOTA: IESVS cum hominibus benignè suaviterque conversans.

Isai. 42. Ecce servus meus, suscipiam eum; electus meus, complacuit sibi in illo anima mea. Dedit spiritum meum super eum. Judicium gentibus proferet. Non clamabit neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris. Calamum quassatum non conteret. Et limbum fugivimus non extinguet. In veritate educet iudicium. Non erit tristis neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium, & legem ejus in insula expectabunt. Chrysof. Justin. Euseb. & in Tryph. Euseb. lib. 9. c. 15. Basil. in Reg. c. 29. Tertull. 4. adv. Marcion. Hilar. in Psal. 131. Pro, non erit tristis neque turbulentus Septuaginta habent splendebit, & non conteretur. Sic legit Augustinus 20. lib. de Civit. c. ultim.

In Evangelistis, Primo, Matt. 11. Venite ad me omnes qui laboratis, & disceite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Secundo: Luc. 9. Nescitis cuius Spiritus estis. Filius hominis non venit homines perdere, sed salvare. Tertio, Luc. 4. Mirabantur de verbis gratia, quae procedebant de ore ejus. Quarto, 2. Cor. 10. Obsecro vos per mansuetudinem & modestiam Christi. Quinto, Rom. 15. Unusquisque proximo suo placeat in bonam. Etenim Christus non sibi placuit.

Decima tertia NOTA: IESVS peccatores benignè excipiens.

Mich. 4. Primò, Mich. 4. in die illa dicit Dominus, Congregabo claudicantem: & eam quam eieceram colligam; & quam afflixeram consolabor: Et ponam claudicantem in reliquias, & eam qua laboraverat in gentem robustam: & regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc & usque in aeternum. Hieronym. lib. 1. in Mich. de priorè Domini adventu, in quo peccatores salvati sunt. Eodem se. è modo Arias Montanus.

Secundò, Isai. 35. Ibi in cubilibus, in quibus primum dracones habitabant, orietur vivor calami & junco, Et erit ibi semita & via, & via sancta vocabitur. Hieronym. Greg. Magn. 29. Moral. cap. 14. lib. 2. in Ezech. hom. 3. Apud septuaginta nomen aliter habetur.

Tertio, 1. Reg. 22. Et convenerunt ad David omnes, qui erant in angustia constituti, & oppressi are alieno, & amaro animo, & factus est eorum princeps.

In Evangelistis, primò, Matt. 9. Non veni vocare iustos, sed peccatores ad penitentiam. Secundo, Luc. 5. Matth. 11. Ecce homo vorax & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Tertio, Luc. 15. Erant appropinquantes peccatores, & publicani, ut audirent illum. Quarto, 1. Timoth. 1. fidelis sermo, & omni acceptione dignus, qui Dominus IESVS venit in hunc mundum, peccatores salvos facere.

Decima quarta NOTA: In parabolis loquens.

Psal. 77. Aperiam in parabolis os meum: eruclabo abscondita à constitutione mundi. Tractatus Chrysofomi in Oracione contra gentiles, quod Christus sit Deus, in 5. Tomo.

In Evangelistis, Matth. 13. Haec omnia locutus est IESVS in parabolis ad turbas, & sine parabolis non loquebatur eis: ut impleteretur quod dictum erat per Prophetam dicentem, Aperiam in parabolis os meum.

Decima quinta NOTA: IESVM verba docentem, & vitia corripientem infesti persequuntur Scribae & Pharisaei.

Primo, Psal. 108. Os peccatoris & os dolosi, super me apertum est. Locuti sunt adversum me lingua dolosa, & sermonibus ois circumdederunt me, & expugnaverunt me gratis. Pro eo, ut me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam, & posuerunt adversus me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Euthym. mius, & Augustinus manifestam esse Prophetiam de Judaeis Christum oppugnantibus. Prosp. de praedict. p. 2. c. 25. Euseb. lib. 10. c. 3.

Secundo, Sap. 2. Circumveniamus justum, quia inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamas in nos peccata disciplinae nostrae. Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat. Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est alij vita illius, & immutata sunt via ejus. Tanquam nugaces estimati sumus ab illo, & abstinet se à vjs nostris, tanquam ab immunditijs, & praefert novissima iustorum, & gloriatur Patrem se habere Deum. Aug. lib. 17. de Civit. cap. 20. dicit appetissimam esse Prophetiam de Christi passione, & impijs interfectionibus ejus, Cyprianus recitat hunc totum locum de Christo lib. 2. adversus Judaeos cap. 14. & in libro de montibus Sion & Sina.

Tertio, Isai. 8. Congregamini populi & vicini, inite consilium, & dissipabitur: loquimini verbum, & non fiet. Et mox: Et erit vobis in sanctificationem, in lapidem offensivum & in petram scandali, duabus domibus Israel, in laqueum, & ruinam habitantibus Hierusalem, & offendent ex eis plurimi, & cadent, & contemnentur, & irrescientur, & capientur. Extrema hujus testimonij ponunt Paulus ad Romanos 9. & Petrus in priorè sua Epistola cap. 2. Illa verò superiora, Congregamini & vicini, Cyrillus optime interpretatur de Judaeis à Christo victis, quoties eum tentarunt. Basilus, & Eusebius de perfectione Ecclesiae à gentilibus mota magis accipiunt.

In Evangelistis, Primò Joan. 8. Nunc autem querit me interficere hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi à Deo. Secundo, Joan. 7. Nemo ex vobis facit legem, quid me queritis interficere? Tertio, Luc. 16. Audiebant autem omnia haec Pharisaei qui erant avari, & deridebant illum. Quarto, Mar. 22. Consilium inierunt Pharisaei, ut caperent eum in sermone. Et caetera, quae passim occurrant.

Decima sexta NOTA : IESVS Hierosolymam a fello vectus ingrediens, & magnificè exceptus.

Zachar. 9. Primo, Zachar. 9. *Exulta satia filia Sion, iubila filia Hierusalem: Ecce Rex tuus veniet tibi iustus & salvator: ipse pauper & ascendens super asinum & super filium asina.* Cyprian. 2. *advers. Judaeos ca. 29.* Justin. in 2. *Apolog.* & in *Colloquio.* Chryl. quod Deus sit Christus in 5. *Tomo. Prosper de Prædict. p. 3. ca. 16.* Euseb. lib. 9. *cap. 17. f. 2.*

Cyprian. Justin. Chryl. Pr. sp. r. Euseb. Psal. 8. Matth. 21. Chryl. Euthym. Secundo, Psal. 8. *Ex ore infantium & lactentium percipisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum & ultorem.* Ipse Dominus Matth. 21. Chryl. in *Demonstrat.* quod Christus sit Deus, Euthymius optimè.

In Evangelistis, Matth. 21. *Adduxerunt asinam & pullum, & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum de super sedere fecerunt.* Secundo, *Turbæ autem quæ præcedebant & quæ sequebantur clamabant dicentes: Hosanna filio David. Benedictus qui venit in nomine Domini. Hoc autem factum est, ut impleretur quod dictum est.*

Decima septima NOTA : IESV obedientia usque ad mortem.

Isa. 50. Primo Isai. 50. *Erigit mane, mane erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum.* Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abij. *Corpus meum dedi percussentibus, & genas meas vellentibus.* Nazian. in *Apolog.* Tertullianus. 4. *contra Marcionem.* Origenes *Homil. 3. in 22. cap. Genes.*

Psal. 35. Secundo Psal. 35. *Sacrificium & oblationem nolui: aures autem percipisti mihi. Holocaustum & pro peccato non postulasti: tunc dixi ecce venio. In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam. Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Hoc testimonium commemorat Apollol. ad *Hebr. 10.* *braos 10.* ut ostendat obedientiam Christi in oblatione corporis sui nobis DEUM reddidisse pacatum atque propitium, quemadmodum docet etiam ad Romanos scribens. Legi potest Euthymius ac cæteri Auctores hoc loco.

Joan. 15. In Evangelistis, Joan. 15. *Sed ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi* 2. *Phil. 2.* *Pater sic facio: surgite eamus hinc.* Secundo, Philip. 2. *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo fESU, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se equalem Patri: sed se ipsum exinanivit formam servi accipiens: in similitudinem hominum factus, & habitu inventus, ut homo. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*

CAPVT VI.

NOTÆ aliæ de morte, passione, resurrectione ac ascensione ad cælos Mesia.

ETI omnes Christi actus à Prophetis fuerint prænunciati, præcipuè iamen, ut auctor est Irenæus l. 4. *adversus her. c. 66.* passiones Christi in libris Prophetarum sunt descriptæ: ut enim ex sequentibus apparebit, nusquam Spiritus Prophetiæ, neque uberior, neque illustrior apparet, quam in Christi passionibus, opprobriis, & doloribus declarandis. Quod non sine divino Consilio factum existimamus, nempe ut scandalum crucis ab humanis cordibus removeretur, atque ea DEI sapientia & virtus, quæ in passione elucebat copiosissimè, vocatis in regnum Dei commendaretur; quare & ipse Christus crebro atque aperè discipulos de morte sua, ac passione commonefaciendos antè puiavit: ut quod in viris turpe erat supplicium crucis, id à Christo charitate hominum ardenti susceptum salutis nostræ trophæum, ac gloriæ DEI decus esset sempiternum.

Eccè, inquit discipulos alloquens, Luc. 18. *ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis, Quæ statim explicat: Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conpuetur, & postquam flagellaverint, occident eum, & tertia die resurget.* Atque alio loco Luc. 22. & Esai 53. *Quod scriptum est oportet impleri in me: Et cum iniquis deputatus est, Est enim ea, quæ sunt de me sinem habent.* Et rursus: *Filius quidem hominis vadit sicut scriptum est de eo.* Mox etiam ad Petrum Matth. 26. *Quomodo ergo implebantur scripturæ, quæ sic oportet fieri? Et postquam à mortuis resurrexit duobus diebus, facientibus ac de ipso sermone in vobis sese comitem adiungens: O, inquit, stulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt Propheta! Nonne hæc oportuit pati Christum, & sic intrare in gloriam suam? Et incipiens à Moysè, & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant. Atque eodem die Apostolis apparsens repetit, quæ pridem de scripturis in ipso complendis commonefecerat. Hæc, ait, sunt verba quæ locutus sum ad vos cum essem adhuc vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege, Moysi, & Prophetis, & psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas, & dixit eis: Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & predicari in nomine ejus penitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes.*

Hæc Scripturarum luce perfulsus Petrus ait: De qua salute exquisierunt atque servati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt, servantes in quod, vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi: prænunciatus eas, quæ in Christo sunt, passiones & posteriores glorias: quibus revelatum est, quia non sibi metipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nunciata sunt vobis, per eos qui evangelizaverunt vobis. Passiones Christi, quas dicat, perspicuum est, irrisiones nempe,

& con viria flagella, alapas, ceteraque gravia, quæ Evangelistæ narrant, atque in primis abjectissimi mortis genus, opprobrium Crucis. In his enim prænunciandis tanta est Prophetici Spiritus magnitudo, ut longè copiosius in Prophe- is, quam Evangelistis legantur. Posteriores vero glorias, resurrectionem, mirabilem ad Patrem ascensum, & concessum ad dexteram eorum potestatem in omnia humana, & cælestia datam, & regnum immortale Sanctorum, atque ipsam Judicis extremi majestatem significat. Quæ futura quidem partim fide majorum, partim è Spiritu familiari occulta & incerta sapientiæ Deo docente, didicerant. Sed quia innumera sunt Christi passionis, & postea: ioris gloriæ circumstantiæ, de præcipuis tantum sermo instituetur; qui plura desiderat, legat Josephum de Acosta lib. 8. de Christo revelato per totum.

DE PASSIONE, AC CHRISTI MORTE.

§. I.

Prima NOTA : Dominus IESVS à Iuda venditus.

Genes. 37. Genes. 37. Vendiderunt Joseph Ismaelitis triginta argenteis. Zachar. 11. Et dixi ad eos, si bonam est in oculis vestris, asserite mercedem meam: & si non, quiescite. Et appenderunt mercedem meam, triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appetiatur sum ab eis. Matt. 26. In Evang. Matth. 26. Quid vultis mihi dare, & eum vobis tradam: at illi constituerunt ei triginta argenteos.

Secunda: IESVS comprehensus & ligatus.

Isa. 53. Isai. 53. Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum sicut ovis ad occisionem ducetur. Jerem. 37. Hierem. 37. Comprenderit teras Hieremiam, & adduxit eum ad Principes. Quamobrem irati Principes contra Hieremiam, casum eum miserunt in carcerem. Ioan. 18. In Evang. Joan. 18. cohors ergo & tribunus & ministri & adorum comprehenderunt IESUM, & ligaverunt eum.

Tertia : IESVS à suis in passione desertus.

Zachar. 13. Zachar. 13. Frænea suscitare super Pastorem meum, & virum cohortem mihi, dicit Dominus exercituum: Percute pastorem, & dispergentur oves. Isa. 63. Torcular calcavi solus, & ex gentibus non est vir mecum. Ibidem : Circumspexi & non erat auxiliator, quasi non fuit, qui adjuvaret. Job. 19. Job. 19. Fratres meos longè facit à me: & noti mei, quasi alieni recesserunt à me. Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me noverant oblitii sunt mei. Matt. 26. Matt. 26. Tunc discipuli omnes, relicto eo, fugerunt.

Quarta : IESVS alapâ percussus à servo.

Thren. 3. Thren. 3. Dabit percipienti se maxillam. Job. 16. Job. 16. Exprobrantes percusserunt maxillam meam. Michæ. 5. Michæ. 5. In virga percussent maxillam Judicis Israel. In Evang. Joan. 18. In Evang. Joan. 18. Unus assistens Ministrorum dedit alapam IESU, dicens, Sic respondes Pontifici?

Quinta : IESVS à falsis testibus accusatus.

Psal. 26. Psal. 26. Ne tradideris me in animas tribulantium me, quia insurrexerunt in me testes iniqui, & mensa est iniquitas sibi. Job. 16. Job. 16. Suscitatur falsoquus adversus faciem meam, contradicens mihi. In Evang. Marc. 14. In Evang. Marc. 14. Multi testimonium falsum dicebant adversus eum, & convenientia testimonia non erant.

Sexta: IESVS reus mortis iudicatus, & blasphemus, quod filium DEI fecerant.

Sap. 2. Sap. 2. Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat. Morte turpissima condemnemus eum. Hierem. 11. Hierem. 11. Mit tamen lignum in panem ejus, & eradamus eum de terra viventium, & nomen ejus non memoretur amplius. In Evang. Marc. 14. In Evang. Marc. 14. Rursum summus Sacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Christus filius Dei benedicti? IESVS autem dixit: Ego sum; summus autem sacerdos scidit vestimenta sua, & ait: Audisti blasphemiam? quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis.

Septima: IESVS colaphis, palmisque percussus, coniputus, & illusus.

Job. 16. Job. 16. Aperuerunt super me ora sua: & exprobrantes percusserunt maxillam meam, satiati sunt panu meo. Job. 30. Job. 30. Factus sum eis in proverbium. Abominantur me, & longè fugiunt à me, & faciem meam conspuere non verentur. Thren. 3. Thren. 3. Dabit percipienti se maxillam: saturabitur opprobrijs. Isai. 50. Isai. 50. Corpus meum dedi percipientibus, & genas meas vellentibus; faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me. Dominus Deus auxiliator meus, ideo non sum confusus. Ideo posui faciem meam ut petram durissimam, & scio, quoniam non confundar. In Evang. Matth. 26. In Evang. Matth. 26. Exspuerunt in faciem ejus, & colaphis eum ceciderunt, alij autem palmas in faciem ejus dederunt, dicentes, Prophetiza nobis Christe, quia est qui te percussit?

Octa-

Octava IESVS multis modis accusatus apud Praesidem à Iudaeis.

Decima tertia : IESVS à Iudaeis negatus Rex eorum.

Jerem. 38. Hierem. 38. Dixerunt Principes Regi: Rogamus, ut occidatur homo iste: de industria enim dissolvit manus virorum bellantium, & manus universi populi, loquens ad nos iuxta verba haec. Si quidem homo hic non quarit pacem populo huic sed malum.

Luc. 23. In Evang. Luc. 23. Ceperunt illum accusare dicentes Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributum dari Caesari, & dicentem se Christum Regem esse.

Nona : IESVS ad omnia sibi objecta tacens.

Esai. 53. Isai. 53. Oblatus est, quia ipse voluit, & non apruit os suum, sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.

Matth. 26. In Evang. Matth. 26. Cum accusaretur à Principibus Sacerdotum, & senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis, quanta adversum te dicunt testimonia? & non respondit ei ullum verbum, ita ut miraretur Praeses vehementer.

Decima : IESVS flagellis caesus.

Esai. 50. Isai. 50. Dorsum meum dedi ad flagella.
Joan. 19. In Evang. Joan. 19. Apprehendit Pilatus IESUM & flagellavit.

Vndecima : IESVS spinis coronatus, percussus, & illusus.

Thren. 3. Thren. 3. Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam. Misi in renibus meis filias pharetrae suae, factus sum in derisum omni populo meo. Causa cum eorum tota die. Replevit me amaritudinibus, inebriavit me absinthio. Et fregit ad numerum dentes meos: Cibavit me cinere. Psal. 31. Die ac nocte gravata est super me manus tua: conversus sum in arundinem meam, dum configitur spina.

Psal. 31. Psal. 31. Die ac nocte gravata est super me manus tua: conversus sum in arundinem meam, dum configitur spina.

Matth. 27. In Evangelistis, Matth. 27. Tunc milites suscipientes IESUM in praetorium, congregaverunt ad eum universam cohortem, & exuentes eum chlamydem coccineam circumdederunt ei. Et placentes coronam de spinis posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera eius. Et genu flexo ante eum illudebant dicentes, Ave Rex Iudeorum. Et exspuentes in eum acceperunt arundinem, & percutiebant caput eius.

Duodecima : IESVS ad mortem Crucis instantissime postulatus.

Gen. 49. Genes. 49. Maledictum furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura: In furore suo occiderunt virum, & voluntate sua suffuderunt murum.

Thren. 3. Thren. 3. Vidisti omnem furorem eorum, & universas cogitationes eorum adversum me: Audisti opprobrium eorum Domine: omnes cogitationes eorum adversum me. Labia insurgentium mihi, & meditationes eorum adversum me tota die. Sap. 2. Contumelia, & tormento interrogemus eum: & morte turpissima condemnemus eum.

Sap. 2. Sap. 2. Contumelia, & tormento interrogemus eum: & morte turpissima condemnemus eum.

Joan. 19. In Evang. Joan. 19. Cum ergo vidissent eum Pontifices & ministri, clamabant dicentes, Crucifige, Crucifige eum. Luc. 23. Instabant vocius magnis pestulantes, ut crucifigeretur, & invalescebant voces eorum.

Luc. 23. Luc. 23. Instabant vocius magnis pestulantes, ut crucifigeretur, & invalescebant voces eorum.

Dan. 9. Dan. 9. Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus, & non erit eius populus, qui eum negaturus est. Eia. 1. Filios exaltavi, & enervavi: ipsi autem spreverunt: cognovit bos possessorem suum, & asinus praesepem Domini sui: Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit. Va genti peccatrici, populo gravi iniquitate seminat nequam, filijs sceleratis. Dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt sanctum Israel, ab alienati sunt retrorsum. Osee 10. Et dicent, non est Rex nobis. Non enim timemus Dominum. Rex quid faciet nobis? Loquimini verba visionis inutilis. Fictus factus cum mandatio, & germen abut quasi amaritudo iudicium.

In Evang. Joan. 19. Dicit ei Pilatus, Regem vestrum crucifigam? Responderunt Pontifices: Non habemus Regem nisi Caesarem.

Decima quarta : IESVS bajulans tibi Crucem.

Gen. 22. Gen. 22. Tolle quoque Abraham ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium suum. Eia. 9. factus est principatus eius super humerum eius. Sap. 14. Benedictum est lignum per quod fit iustitia. Iudic. 12. Praedixit Abimelec arbori ranam, & impositumque ferens humero, dixit ad socios, Quod me vidistis facere, cito facite.

In Evang. Joan. 19. Susceperunt autem IESUM, & eduxerunt, & bajulans tibi crucem, exivit in eum, quid dicitur Calvaria locum.

Decima quinta : IESVS cum latronibus ductus, & crucifixus.

Isai. 53. Isai. 53. Et cum sceleratus reputatus est. Genes. 39. Tradidit Ioseph in carcerem, ubi vidit Regis custodiebantur.

In Evangelistis Luc. 23. Ducebantur & alij duo nequam cum eo, ut interficerentur. Et crucifixi sunt latrones, unum à dextera & alterum à sinistra.

Decima sexta : IESVS in Cruce suspensus.

Psal. 21. Psal. 21. Foderunt manus meas, & pedes meos: disnumeraverunt omnia ossa mea. Zachar. 12. Et afflicti erunt ad me, quem confixerunt. Zachar. 15. Et dicitur ei, quid sunt plaga ista in medio manuum tuarum? Et dicit. Huic plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me. Deat. 28. Erit vita tua pendens ante te, & non credes ei. Isai. 53. Propter scelus populi mei percussit eum. In Evang. Luc. 23. Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Calvaria, ibi crucifixerunt eum.

Decima septima : IESVS in Cruce irrisus à Sacerdotibus, à militibus, à latronibus, à praetereuntibus, à populo.

Psal. 21. Psal. 21. Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectionis plebis. Omnes videntes me deriserunt me, locuti sunt Labijs, & moverunt caput. Speravit in Domino, & ipsi autem eum, salvum faciat eum, quoniam vult eum, Psal. 68. Salvum me fac Deus, quo-

quoniam intraverunt aquasque ad animam meam: infixus sum in limo profundi, & non est substantia: veni in altitudinem in aris, & tempestas demersit me. Laboravi clamans, rauca facta sunt fauces meae: desecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis. Confortati sunt, qui persecuti sunt me inimici mei in iuste, quae non rapui tunc exolvebam. Thren. 2. Plausuerunt super te manibus omnes transsecentes viam: sibilaverunt, & moverunt caput super filiam Hierusalem. Haecine est urbs, dicentes, percussit decoru, gaudium universae terrae aperuerunt super te ora omnes inimici tui: sibilaverunt & fremuerunt dentibus, & dixerunt, Devorabimus. En ista est dies quam expectabamus, invenimus, vidimus.

Thren. 2.

ut consummetur per avaritiam, & finem accipiat peccatum, & delatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio, & Prophetia, & ungarat sancti sanctorum. Iona 1. Et tulerunt Iona, & miserunt in mare: & stetit mare a furore suo. In Evangelistis, Joan. 19. Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit consummatum est.

Iona 1. Iohan. 19.

Vigesima secunda: IESVS pro nobis mortem gustans.

Isai. 53. Abscessus est de terra viventium: propter scelus populi mei percussit eum, & infra: Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longevum: & voluntas Domini in manu eius dirigerit. Pro eo quod laboravit anima eius, videbit, & saturabitur, in scientia sua iustificabit ipse iustus servos meos multos: & iniquitates eorum ipse portabit. Ideo disperiam ei plurimos, & sortium dividet spolia: pro eo quod tradidit in mortem animam suam.

Matt. 27. In Evangelistis, Matth. 27. Praterentes autem blasphemabant eum, moventes capita sua, & dicentes: pab, qui destruis templum Dei, & in triduo illud reaedificas: salva te metipsum, si filius Dei es, descende de cruce. Similiter & principes sacerdotum illudentes cum scribis, & senioribus dicebant, Alios salvos fecit, se ipsum non potest salvum facere. Si Rex Israel est, descendat nunc de cruce, & crederimus ei: Condidit in Deo, liberet eum nunc, si vult. Dixit enim, Quia filius Dei sum. Idipsum & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperebant ei.

Matt. 27.

In Evangelistis, Joan. 19. Et inclinato capite tradidit spiritum. Heb. 5. Qui in diebus carnis suae precibus supplicationesque ad eum, qui posuit illum salvum facere a morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia. Et quidem cum esset filius DEI, didicit ex his, quae passus est obedientiam, & consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis aeternae.

Decima octava: Vestes IESV divisae militibus.

Psal. 21. Psalm. 21. Ipsi vero consideraverunt & inspexerunt me: diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.

Iohan. 19.

Vigesima tertia: IESVS mortuus glorificatus a gentilibus.

Isai. 65. Quaesierunt me, qui ante non interrogabant: invenerunt me, qui non quaesierunt me: dixi, Ecce ego, ecce ego ad gentem, quae non invocabat nomen meum. Expandi rotae die manus meas ad populum incredulum & contradicentem mihi.

In Evangelistis, Matth. 27. Centurio autem, qui cum eo erat custodientes IESUM, viso terra motu, & his, quae fiebant, timuerunt valde dicentes: Verè filius Dei erat iste.

Psal. 21.

Iohan. 19.

Decima nona: Tenebrae IESV patiente.

Amos 8. Amos 8. Et erit in die illa, dicit Dominus, occidet sol in meridie, & tenebrae erunt faciam terram in die luminis. Hierem. 15. Occidit ei sol cum adhuc esset meridius dies.

Matt. 27. In Evang. Matth. 27. A sexta autem hora, usque ad horam nonam, tenebrae facta sunt super universam terram.

Matt. 27.

Vigesima quarta: IESVS integer relictus.

Exod. 12. Os non comminuetis ex eo. In Evangelistis, Joan. 19. Ad IESUM autem cum venissent, ut viderent eum iam mortuum, non fregerunt eum crura. Facta sunt enim haec, ut Scripturae impleretur.

Vigesima quinta: IESVS perquam honorifice sepultus.

Isai. 55. Et erit sepulchrum eius gloriosum. In Evangelistis, Joan. 19. Venit ergo Ioseph ab Arimathea, & tulit corpus IESU; venit autem & Nicodemus ferens mixturam myrrhae, & aloes quasi libratum centum. Acceperunt ergo corpus IESU, & ligaverunt illud linteis cum aromatis.

Psal. 68. Psalm. 68. Et dederunt in escam meam filii mei potaverunt me aceto.

Iohan. 19. In Evangelistis, Joan. 19. Postea sciens IESUS, quia omnia iam consummata sunt, ut consummaretur Scriptura, dicit, Sitio. Vas ergo erat positum aceto plenum: illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori eius. Matth. 27. Et dederunt ei bibere vinum cum felle mixtum.

Matt. 27.

Vigesima prima: IESVS consummans omnia.

Dan. 9. Dan. 9. Septuaginta hebdomades abbreviatae sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, Thom. à Jesu Oper. Tom. 1.

Dan. 9.

DE RESURRECTIONE
CHRISTI Domini, &
ascensione,

§. 2.

IESVS ascendens in caelum.

Psal. 67. Psal. 67. *Currus Dei decem millibus multiplex, mil-*

lia latantium, Dominus in eis in Sina in Sancto. Ascen-

disti in altum, cepisti captivitatem, accepisti dona in ho-

minibus. Psal. 46. *Ascendit Deus in iubilo, & Dominus*

in voce tubae: psallite Deo nostro, psallite: psallite Regi

psallite: psallite sapienter. Regnabit Dominus super gen-

tes: Deus sedet super sedem sanctam suam. Uai. 63. *Quis*

est iste, qui venit de Edom, tinctus vestibus de Bosra ariste

formosus in stola sua, & gradiens in multitudine virtu-

tus sua.

Marc. 16. In Evangelistis Marc. 16. *Et Dominus quidem*

IESVS postquam locutus est eis, assumptus est in cae-

lum, & sedet ad dexteris Dei.

DE MISSIONE SPIRITVS
sancti promissi ad
Discipulos.

§. 3.

IESVS promissum Spiritum Sanctum
à Patre mittens, & Discipulos
dono caelesti implens.

Joel. 2. *Joel. 2. Es erit in novissimis diebus, effundam de Spi-*

ritu meo super omnem carnem: & prophetabunt filij ve-

stri & filiae vestrae: & juvenes vestri visiones videbunt,

& senes vestri somnia somniant. Et quidem super

servos meos, & ancillas meas effundam de spiritu meo,

Exod. 19. & prophetabunt. Exod. 19. *Cumque eduxisset eos Moy-*

ses in occursum Dei in loco castrorum, steterunt ad ra-

dices montis. Totus autem Mons Sinai fumabat, eo quod

descendisset Dominus, Deus super eum in igne, & ascen-

deret fumus ex eo, quasi de fornace: eratque omnis mons

terribilis, & sonitus buccina paulatim crescebat in ma-

Ius. Uai. 44. *Effundam aquas super sitientem, & fluenta*

super aridam: effundam spiritum meum super semen

tuam, & benedictionem meam super stirpem tuam. Et

germinabunt inter herbas, sicut salices juxta praterflu-

entes aquas. Iste dicit, Domini ego sum. Et ille vocabit in

nomine Jacob, & hic sibi erit manu sua Domino, & in

nomine Israel assimilabitur. Sap. 1. *Quoniam Spiritus*

Domini replevit orbem terrarum, & hoc quod continet

Ezech. 36. *omnia scientiam habet vocis. Ezech. 36. Adducam vos*

in terram vestram, & effundam super vos aquam

mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis

vestris. Et dabo vobis cor novum, & spiritum novum

ponam in medio vestri. Et auferam cor lapideum de

carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Et spiritum

meum ponam in medio vestri, & faciam, ut in praeceptis

meis ambulatis, & iudicia mea custodiatu, & operemini.

Et habitabit in terra, quam dedi Patribus vestris.

Et eritis mihi in populum, & ero vobis in Deum.

Act. 2. In Evang. Act. 2. *Factus est repente sonus de caelo,*

tanquam adveniente Spiritu vehementi, & replevit

totam domum, ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis

dispertita lingua tanquam ignis, seditque super singulos
eorum: & repleti sunt omnes Spiritu Sancto, & inceperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis.

CAPVT VII.

NOTÆ aliae à Prophetis prævisæ de
alijs Messiae proprietatibus, &
excellentijs.

NOTA prima: IESVS verus Prophe-
ta, & Magister hominibus datus
à DEO.

Moyser Deut. 18. *Prophetam de gente tua, & de*

fratribus tuis sicut me suscitabit tibi Dominus Deus

tuum: ipsum audies. Et ait Dominus. *Ponam verba mea*

in ore ejus, loqueturque ad eos omnia, quae praecepero illi.

Qui autem verba ejus, quae loquetur in nomine meo, au-

dire noluerit, ego ultor existam. Hoc testimonium in

JESU impletum indicat ipse ita dicens. Joan. 5. *Si*

crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: de me enim

ille scripsit. Philippus quoque Joann. 1. dicens Na-

thanael: *Quem scripsit Moyses in lege: & Propheta,*

invenimus IESUM Filium Joseph à Nazareth. Apertus

verò princeps Apostolorum Petrus Act. 3. *Al. 3.*

Moyser quidem dixit: *Quoniam Prophetam suscitabit*

vobis Dominus Deus vestrorum, &c. Eodem modo Ste-

phanus Act. 7. *Hic est Moyses, qui dixit filius Israel,*

Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris.

Uai. 55. *Inclinate aurem vestram, & venite ad me: au-*

dire & vivet anima vestra, & seriam vobiscum pactum

sempiternum, misericordias David fideles. *Ecce testem*

populus dedit eum, ducem ac praeceptorem gentibus. Uai. 41. *Ipsi. 30.*

30. *Et dabit Dominus vobis panem & aurum, & aquam*

brevem: & non faciet avolare à te Doctorem tuum: &

erunt oculis tui videntes praeceptorem tuum. Et aurum

tua audient verbum post tergum momentis. *Hac est via,*

ambulatis in ea, & ne declinetis ad dexteram, neque ad

sinistram.

In Evangelistis, Joan. 1. *Vos vocatis me Magister*

& Domine, & bene dicitis, sum etenim. Matth. 17. *Hic*

est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit: ip-

sam audite.

Secunda: IESVS Rex Israel, totiusque
orbis Dominus.

Dan. 7. *Aspiciebam in visione nocturna: & ecce cum nu-*

bibus cali, quasi filius hominis veniebat, & usque ad an-

tiquum dierum pervenit. Et in conspectu ejus obtulerunt

eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: &

omnes populi, tribus, & lingua servient ei, potestas ejus

potestas aeterna, quae non auferetur, & regnum ejus quod

non corrumpetur. Dan. 2. *In diebus autem regnorum*

illorum suscitabit DEVS cali regnum, quod in aeter-

num non dissipabitur: & regnum ejus alteri populo non

tradetur: comminetur autem & consumet omnia regna

haec. & ipsum stabit in aeternum. Secundum quod vi-

disti, quod de monte abscissus est lapis sine manibus, &

comminuit testam, & ferrum, & as, & argentum, &

aurum. Hierem. 23. *Ecce dies venient, dicit Dominus,*

& suscitabo David germen justum, & regnabit Rex,

& sapiens erit: & faciet iudicium & justitiam in

terra.

Luc. 1. In Evangelistis, Luc. 1. Dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus: & regnabit in domo Jacob in aeternum: & regni ejus non erit finis. Quae sit domus Jacob, in qua Christus perpetuo regnat, Apostolus indicat ad Rom. 9. Non omnes, inquit, qui ex Israel, **Rom. 9.** sunt Israelitae, neque qui semen sunt Abrahae omnes filij: sed in Isaac vocabitur tibi semen, id est, non qui filij carnis, sed filij Dei, sed qui filij sunt promissionis, & firmantur in semine. Et planius ad Gal. 3. Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrahae. Itaque regnum Israel est ipsa Ecclesia fidelium: quae & perpetua erit, & in omnes orbis partes se proferet, & hoc regnum tradetur Deo à Christo in fine, ut **1. Cor. 15** scribit Apost. 1. ad Corinth. 15. Joann. 18. Regnum meum non est de hoc mundo. Apoc. 1. Et IESVS Christus, qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps Regum terrae: qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris, & fecit nos regnum, & Sacerdotes DEO & Patri suo, ipsi gloria & imperium in saecula saeculorum.

Tertia: IESVS Salvator populi sui.

Deuter. 4. De nec. 4. Postquam te invenerint omnia, quae praedicta sunt, novissimo tempore revertentur ad Dominum DEUM tuum, & audies vocem ejus. Quia DEVS misericors Dominus DEVS tuus est: non dimittet, neque omnino delebit, neque obliviscetur pacti, in quo juravit patribus tuis. **Isa. 19.** Clamabunt ad Dominum à facie tribulationis, & mittet eis Salvatorem & propugnatorem, qui liberet eos. **Isa. 62.** Dicitur filia Sion, ecce Salvator tuus venit. **Isa. 63.** Et factus est eis Salvator, in omni tribulatione eorum, non est tribulatus: & Angelus facie ejus salvavit eos. In dilectione sua & indulgentia sua ipse redemit eos, & portavit eos, & elevavit eos cunctis diebus saeculi. **Zachar. 9.** Exulta satis filia Sion, jubila filia Hierusalem. Ecce Rex tuus venit, tibi justus & Salvator. **Matt. 1.** In Evangelistis, Matth. 1. Vocabis nomen ejus IESVM, ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum. **Act. 4.** Notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israel, quia in nomine IESVS Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem DEVS suscitavit à mortuis, in hunc usque astat coram vobis sanus. Hic est lapis, qui reprobatus est à vobis aedificantibus, qui factus est in caput anguli, & non est in aliquo alio salus. Neque enim aliud nomen datum est sub caelo hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.

Quarta: IESVS per sanguinem suum Redemptor omnium peccatorum.

Exod. 12. Exod. 12. Et sument de sanguine Agni, & ponent super utramque postem, & in superlucis varibus domorum, in quibus comedent illum. Erit autem vobis sanguis in signum in aedibus, in quibus eritis: & videbo sanguinem, & transibo vos. Neque erit in vobis plaga disperdens, quando percussero terram Aegypti. **Isa. 53.** Ipse autem vulneratus est, propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostra super eum, & livore ejus sanati sumus. Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit: & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum. **Ibid.** Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longevum, & voluntas ejus in manu Domini dirigetur. Pro eo quod laboravit anima ejus, videbit & saturabitur: in scientia sua justificabit ipse justus servus Thom. à Jesu Opr. Tom. 1.

meus multos: & iniquitates eorum ipse portavit. **Zachar. 9.** Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.

In Evangelistis, **Matth. 20.** Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem suam pro multis. **Matth. 26.** Hic est Idem. 26. sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. **Rom. 3.** Omnes peccaverunt, & egent gloria DEI, justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quae est in Christo IESU, quem proposuit DEVS propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiae suae.

Quinta: IESVS spes unica gentium.

Gen. 18. Num calare poterò Abram, quae gesturus sum, cum futurus sit in gentem magnam ac robustissimam, & benedicienda sit in illo omnes nationes terrae?

Gen. 22. Possidebit semen tuum portat in viciniam tuorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terrae, quia obedisti voci meae.

Ose. 1. Et erit in loco ubi dicitur eis, Non populus meus vos dicitur eis, filij Dei viventis. Et congregabuntur filij Iudae, & filij Israel pariter, & ponent sibi in caput unum, & ascendent de terra, quia magnus dies Iezrahel.

Psal. 71. Et adorabunt eum omnes Reges terrae: omnes gentes servient ei. Sit non in ejus benedictum in saecula: ante solem permanet nomen ejus. Et benedicentur in ipso omnes tribus terrae: omnes gentes magnificabunt eum. Benedictus Dominus DEVS Israel, qui facit mirabilia solus: & benedictum nomen majestatis ejus in aeternum, & replebitur majestate ejus omnis terra, fiat, fiat.

Isa. 49. Et dixit, Parum est, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, & Israel convertendas: Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terra.

Isa. 66. Et ponam in eis signum, & miram ex eis, qui salvati fuerint ad gentes in mare, in Africam, in Lydiam tenentes sagittam, in Italiam, & Graciam, ad insulas longe, ad eos, qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam, & annuntiabunt gloriam meam gentibus, & adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus domum Domino.

In Evangelistis, **Luc. 2.** Viderunt oculi mei salutem tuam, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad revelationem gentium, & gloriam plebis tuae Israel.

Joan. 10. Et alias oves habeo, quae non sunt ex hoc ovile, & illas oportet me adducere, & fiet unum ovile, & unus Pastor.

Ephes. 3. Quod alijs generationibus non est agnatum filij hominum, sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus, & Prophetis in spiritu: gentes esse coheredes, & concorporales, & compatricces promissionis ejus in Christo IESU per Evangelium.

Rom. 9. Vocavit nos non solum ex Judaeis, sed etiam ex gentibus, sicut in Osee dicit, Vocabo non plebem meam plebem meam, & non dilectam dilectam. Et erit in loco, ubi dictum est: Non plebs mea vos, ibi vocabuntur filij Dei vivi.

Sexta: IESVS radix totius gratiæ & iustitiæ : caput & coronâ Sanctorum omnium.

- Psal. 117.** *Pfal. 117. Lapidem, quem reprobaverunt adificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Sic ipse Christus posuit Matt. 21. sic Per. Act. 4. & Epist. sua prima cap. 2. Paulus quoque ad Rom. 9. Esai. 28. Hac dicit 1. Pet. 2. Dominus Deus, Ecce ego mittam in fundamentis Sion, lapidem probatum, pretiosum in fundamento fundamentum. Qui crediderit, non festinet. Vel qui crediderit in eum, non confundetur.*
- Isa. 53.** *Isai. 53. Et erit iustus ipse justificans servos meos multos.*
- Idem 61.** *Isai. 61. Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in DEO meo, quia induit me vestimentis salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis, sicut enim terra profert germen suum, & sicut hortus semen suum germinat: sis Dominus DEUS germinabit iustitiam, & laudem coram omnibus gentibus.*
- Joan. 1.** *In Evangelistis, Joan. 1. Lex per Moysen data est: gratia & veritas per IESUM Christum facta est. Unde de plenitudine eius nos omnes accipiemus.*
- Idem. 13.** *Joan. 15. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos, nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.*
- Ephe. 1.** *Ephe. 1. Qui predestinavit nos in adoptionem filiorum, per IESUM Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto Filio suo. In quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum secundum divitiis gratiæ eius.*

Septima: IESVS in novissimo die, multis prodigijs finem mundi antecedentibus, cum majestate vivos & mortuos est iudicaturus.

- Job. 19.** *Job. 19. Scio quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum. Et rursum cir-*

cundabor pelle mea, & in carne mea videbo DEUM salvatorem meum: quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspiciantur, & non alius: reposita est baculus meus in sinu meo.

Eccles. 12. *Finem loquendi pariter omnes audiamus. DEUM time, & mandata eius observa: hoc est enim omnis homo. Et cuncta quæ sunt, adducet DEUS in iudicium pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit.*

Isai. 66. *Ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadriga eius, reddere in indignatione furorem suum, & increpationem suam in flamma ignis: quia in igne Dominus disjiciabit, & in gladio suo ad omnem carnem, & multiplicabuntur interfecti à Domino.*

Dan. 12. *In tempore autem illo confurget Michael Princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui: & veniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo gentes esse ceperunt usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus, omnis qui inventus fuerit scriptus in libro. Et multi de his, qui dormiunt in terra pulvere, evigilabunt, alij in vitam æternam, alij in opprobrium, ut videant semper.*

Joel. 3. *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Josaphat; & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hereditate mea Israel, quos disperserunt in nationibus, & terram meam diviserunt.*

In Evangelistis, Marc. 13. *Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ, quam condidit DEUS, usque nunc, neque fient. Et nisi breviasset Dominus dies, non fieret salva omnis caro; sed propter Electos, quos elegit, brevioris dies.*

Joan. 5. *Amen amen dico vobis, quia venit hora, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint vivent. Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio vitam habere in semetipso: & potestatem dedit etiam iudicium facere, quia filius hominis est. Nolite mirari hoc: quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem filij Dei: & procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitam, qui vero mala egerunt in resurrectionem iudicij.*

TERTIA DISPUTATIONIS PARS.

CAPVT VIII.

Christum fuisse verum Messiam.

Messiam non esse purum hominem, sed hominem Deum, demonstratur quam plurimis argumentis, sed cum agamus contra Judæos, ex solo veteri testamento duci possunt firma contra ipsos argumenta; quæ nihilominus rotæ sunt, ut pleraque omittenda nobis sint brevitate ex more studentibus.

Primus ergo locus veteris testamenti, ex quo Messias Divinitas evidenter deducitur, in Baruch

Prophetæ vaticinio legitur: cap. siquidem 3. dicit: *Hic est Deus noster, & non estimabitur alius adversus eum, & quæ sequentur usque ad illud, Et post hæc cum hominibus conversatus est. Ubi aperte vides Prophetam de adventu Dei in carne loqui, Messiam ab illa DEUM appellari. Quo testimonio convicti Hebræi, sine fundamento negant, hunc librum Baruch in Canone scripturarum numerandum esse.*

Secundum testimonium est Isaiæ, qui non semel, sed sæpè vaticinatus est, Christum & Messiam DEUM verum futurum: cap. enim 7. de Messia loquens dicit: *Hic vocabitur Emanuel id est nomen scilicet*

Idem 35. bificum DEUS, & cap. 35. de Messia loquens ait: *Deus ipse venit, & salvabit nos, tunc aperientur oculi caecorum, & aures surdorum patebunt, &c.* Ex quo liquido constat Deum illum venturum ad salvandum nos, esse Messiam, cujus etiam sunt propria signa illa & miracula, quae ibi praedicantur. Nec ullius praeter Christum illa perficit, neque illa Judaeis ab alio, quam a Messia expectanda sunt, cum ante Isaiam, nec post illum ex Prophetis aliquis talia signa operatus sit: atque idcirco Patres hunc DEUM, de quo Propheta loquitur, esse Christum recte illimè interpretantur. Athanas. lib. de humanitate Verbi post medium. Idem verò de Isa. 45. ait: *In te est Deus, & non est Deus absque te: verè tu es Deus absconditus, Deus Israel salvator.* Verba sunt Dei Patris Filium alloquentis, ut constat ex antecedentibus verbis. *Hac dicit Dominus.* Et clarius ex versione Septuag. qui ita legunt: *Transibunt ad te, & adorabunt te, & in te orabunt, quia in te est DEUS, &c.* Et profecto locutio illa in te est DEUS, Christo propriissime accommodatur, quia in Christi humanitate est divina persona, ut expositorum: Epiphani. contra Hereses cap. 57. & Cyrill. lib. primo in Joann. cap. 15. Rectè quoque dicitur de Filio: *Non est DEUS absque te, propter unitatem naturae.* Et D. Hieronymus. meritò, super hunc locum scribens annotavit Christum convenientissimè vocari DEUM absconditum; propter asumptam Humanitatis profundi dissimulatum mysterium. Hunc vero Isaiam locum imitatus est Paulus cum dixit, *Erat DEUS in Christo mundum reconcilians sibi:* ut S. Hier. lib. 4. de Trin. anno. avir.

Epiphani. Cyrillus.

D. Hieron.

2. Cor. 2.

Esa. 52.

Idem Propheta cap. 52. ita DEUM loquentem inducit: *Hac dicit Dominus Deus: In Aegyptum descendit populus meus, in principio eam & infra subdit: Ego ipse qui loquebar, ecce adsum.* Ideo ergo DEUS, qui antea per Propheas loquebatur, quem populus Israel colebat, postea per incarnationem apparuit. Ubi enim intelligeret sermonem esse de personam DEI per incarnationem & adventum Messiae, libet Prophecia: *Quam pulchri super montes pedes evangelicantis pacem, annunciant bona.* Et infra: *Consolatus est Dominus populum suum, redemit Jerusalem, expandit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium gentium, & viderunt omnes finis terrae salutarem DEI nostrae.* Expendunt hunc locum Soter. Epist. prima decretal. Chrysost. homil. 5. in Marc. Cyrill. lib. de Incarn. unig. c. 2. Euseb. lib. 6. de demonstrat. c. 24. Tertull. lib. 4. contra Marcion. c. 13.

Quatuor haec loca ex Isaià, è multis sufficiat adduxisse, ad alios jam Prophetas accedamus, ac primò ad Hierem. c. 23. qui ita scribit: *Hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus iustus, noster,* ubi habetur nomen Tetragramma on, quod est proprium Dei: quo loco de Messia esse sermonem Hebraei ipsi consentunt, ut mirandum sit valde, eorum ingenia hoc uno testimonio non convinci sed convincerentur quidem, nisi agerentur esse cor eorum, & nisi excacasset illud jam pridem DEUS, ut verbis utar Isaià 6. c.

Non minus aper. è dem vaticinatus est Zachar. qui cap. 2. scribit: *Hac dicit Dominus exercituum, post gloriam misit me ad gentes, quae spoliaverunt vos. Et infra: Lauda & latere filia Sion! (scilicet ad illud) Dominus exercituum misit me ad te. Ubi DEUS & Dominus exercituum missus à Deo exercituum dicitur ad salvandas gentes, & congregandam ex Judaeis & Gentibus Ecclesiam. Ubi nemo non videt apertum esse de Messia sermonem, ut affirmant Hieronymus. super hunc locum, Euseb. lib. 2. de Thom. à Jesu Opera. Tom. 1.*

Idem 35. Dem. c. 2. dem. 18. lib. 5. c. 25. & 26. lib. 6. c. 17. Ambros. lib. 2. de fide c. 3. August. 20. de civitate Dei cap. ultimo. An vero Prophecia de congregatione Ecclesiae, & vocatione gentium ad eam sit impleta, ex ipso rerum eventu, atque ex Matt. c. 28. colligi potest, ubi Christum loquentem inducit in hunc modum: *Data est mihi omnis potestas in caelo, & in terra: euntes ergo docete omnes gentes, &c.* Ex eodem Zachar. idem probatur cap. 12. *Effundam super domum David, & super habitacorem Hierusalem spiritum gratis & precum, & afficiet ad me quem confixerunt. Ubi verus DEUS est, qui loquitur, & promittit se daturum spiritum suum, & tamen dicit se esse crucifigendum, ut rectè exponit Cyprian. lib. 2. contra Judaeos cap. 20. Et Euseb. lib. 8. de Dem. 4. Augustin. lib. 20. de civitate Dei cap. 30.*

Quod clarius idem Propheta vaticinatus est, cum cap. 13. scribit: *Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum: Disperdam nomina idolorum de terra. Et postea circa finem subdit: Quid sunt plaga istae in medio manuum tuarum? Et dicit, Huius plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me. Si de te jam exhibitae, & omnibus nota loqueretur, clarius, potuisset in medium adducere.*

Tertium testimonium est Malach. 3. *Statim veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos queratis, & Angelus testamenti quem vos vultis. Quin hic dominator a quo Angelus testamenti sic Christus, qui postea in templo est praesentatus, nemo ambigere potest. Dominator autem proprium nomen est veri DEI in Scripturis. Sed nimis prolixa erit disputatio, si omnia veteris testamenti testimonia velim adducere; haec sufficient, quae si singula expendantur, evidenter nostram assertionem concludunt, & omnia simul expensa, ingenia quoque omnia, non omnino depravata convincere possunt.*

Quartum, & fortè efficacius testimonium desumitur ex Psalmo secundo, qui Psalmus de Christo interligitur, tum quia Rabini, teste Galatino, de Messia exponunt, tum etiam, quia de Christo intelligitur Ab. 4. & 13. In hoc igitur Psalmo dicitur: *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Ac ne putemus Messiam esse filium Dei per adoptionem, quomodo etiam Israel dicitur esse primogenitus Dei: obijungit: *Et nunc Regis intelligite, erudimini qui iudicatis terram, & apprehendite disciplinam, &c.* Ubi nota in Hebraeo fonte, quem ad verbum semper requiritur esse, *וְשָׁרְפָה עֹשֶׂלְמִינִי בְּיָמָיו*, id est, in signum subjectionis oculam in manum filij aut pedem. Neque obstat quod LXX. verterint, *Apprehendite disciplinam.* Illi enim ad sensum, non ad verba respexerunt: tunc enim adoramus verè Christum, cum ejus doctrinam recipimus.

Nota praeterea in sequentibus verbis (*Ne quando irascatur Dominus*) in Hebraeo non esse Dominum, sed referri ad Filium illa verba, *Ne quando irascatur, nimirum Filius.* Ex quo intelligimus vocem Domini à LXX. additam ad Filium esse referendam, de quo etiam intelligitur necessario id quod sequitur: *Cum exarserit in brevi ira ejus, beati omnes qui confidunt in eo.* Hinc est jam argumentum: Messias est Filius Dei adorandus ab omnibus Regibus, & quibus ille irascitur omnino peribunt, & qui in illo confidunt, illi beati erunt: ergo Messias est verus DEUS. Nam solus verus DEUS habet imperium vitae & mortis, 1. Reg. 2. Item in scripturis passim in solo vero Deo confidendum esse dicitur, ut Hier. 17. *Maledictus homo, qui confidit in homine. Et infra: Benedictus vir, qui confidit in Domino.*

Idem 35. Euseb. Ambros. Augustin. Matt. 28. Zachar. 12. Cyprian. Euseb. Augustin. Zachar. 13. Malach. 3.

Testimonia hæc divina in Scriptura existentia protulimus, quibus Messia Christi divinitas comprobatur: nunc alia quoque testimonia divina, à Deo mirabiliter extra Scripturam exhibitâ adduci possent, ut nost. & fidei assertio constaret magis, & pateret illustrius, quæ partim continentur prædictionibus Sibyllarum de Christi divinitate, partim eventibus aliquot mirabilibus, quibus historia produnt divinitus sæpè fuisse approbatam Christianorum de divinitate Christi sententiam, quæ legi possunt apud Bellar. Tom. 1. lib. 1. de Christo à cap. 4. & Gregorium de Valen. Tom. 1. d. 2. q. 1. p. 1. paragr. 19. Nunc solvere oportet: argumenta, quæ Judæi contra doctrinam hucusque à nobis traditam objiciunt.

Bellar. Tom. 1. lib. 1. de Christo à cap. 4. & Gregorium de Valen. Tom. 1. d. 2. q. 1. p. 1. paragr. 19.

CAPVT IX.

Solvuntur objectiones Judæorum, quibus probare conantur Christum non fuisse verum Messiam.

Objiciunt primò Judæi. Esto, aliqua de Messia à Prophetis prædicta, in Christo adimpleta sint, alia tamen existunt, quæ illi non conveniunt: Ergo non ille fuit verus Messias. Ant. prob. Nam ex Prophetis constat futuram Messia tempore maximam in populo Hebræo felicitatem, ut constat: ex Isa. 6. Joël. 3. & Amos 9. ubi dicitur. *Ecce dies veniet dicit Dominus, & comprehendet arator messorem & calcator uva mittentem semen, & stillabunt montes dulcedinem.* Prædixit autem paulò ante: *In die illa suscitabo tabernaculum David, quod cecidit: sed hæc temporibus Christi non contingere: ergò, &c.*

Isa. 6. Joël. 3. Amos 9.

Resp. Hebræos sensu carnis esse deceptos. Regnum siquidem Messia, & felicitas per illum promissa, non caduca & materialis intelligenda est, sed spiritalis, & æterna: promissa sunt nobis per Christum ea bona, quibus non possunt esse aliqua meliora, quæque salutem veram hominibus afferunt: & cunctis mortalibus æquè possunt esse communia, hujusmodi autem proprietates non possunt convenire temporalibus bonis, sed spiritalibus & æternis. Deinde idem Messias alijs Prophetarum oraculis describitur pauper, humilis, & vitæ dolorum, & sciens infirmitatem. Signum est igitur abundantiam bonorum per ipsum futuram, non carnaliter sed spiritaliter intelligendam esse, ut rectè Hieron. sæpè docet super Prophet. & August. lib. de spiritu & littera.

Hieron. Augustin.

Objiciunt secundo, Tempore Messia prædictum ab Isa. est c. 11. *Lupos cum agnis, pardos cum hædis, leonem cum ove habituros: Habitat ibi lupus cum agno (inquit Prophe. a) & pardus cum hædo accubabit, vitulus & leo, & ovæ simul morabuntur, & puer parvulus manabit eos: sed hæc non eveniunt diebus Christi: ergò, &c.*

Isaia II.

Resp. Hæc & similia non sic ad litteram, & in sensu proprio esse intelligenda, sed in sensu metaphorico: sæpè enim sub metaphora materialium rerum spirituales promittuntur, ut non debeant Judæi ipsi litteræ, quæ spiritum occidit, adeo firmiter adherere.

Tertiò objiciunt: In scriptura prophetica significatum est fore, ut adventus Messia sit in summa gloria & majestate: sic autem non venit Christus: ergo, &c.

Resp. Duplicem esse Messia adventum in Scripturis prophetis prædictum, unum in humilitate ad redimendum genus humanum à peccatorum jugo, & servitute Diaboli, de quo Zachar. 9. *Ecce Rex tuus venit tibi, justus, & salvator, ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asina.* Ille adventus jam est impletus.

Zachar. 9.

Alterum in gloria & majestate ad judicandos homines in fine sæculi, de quo psalm. 49. *Deus manifeste veniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu ejus exardescet, &c.* Isa. 66. *Ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadriga ejus reddere in indignatione furorem suum.* Hic adventus adhuc expectatur, ad eumque pertinent ea vaticinia, quæ malitiosè Judæi opponunt de gloria Messia: Ideo igitur Judæi errant, qui primum à secundo adventu non discernunt, ut egregiè ostendit Cyprianus libro de Idolorum vanitate.

Isa. 66.

Cyprian.

Quarto objiciunt: In scriptura etiam prædictum esse, ut adventu Messia vehementer lætaretur Israel; quod secus accidisse in adventu Christi competum est.

Resp. cum D. Paulo ad Rom. 9. *Non omnes qui ex Israel sunt veros esse Israelitas, neque qui semen sunt Abrahæ, filios veros esse Abrahæ: sed qui filij sunt promissionis, assumantur in semine, hoc est, veri Israel filij.* Hic Israel spiritalis omnino lætatur: est Christi adventu, quamvis non ille carnalis Judaicus, Quæ vero de lætita Israelis in adventu Messia prædicta sunt, de spiritali Israele intelligi debent.

Rom. 9.

Quinto opponunt etiam alia vaticinia, quibus significatur fore, ut Messias populum suum vi atque armis liberet, quod non fecit Christus.

Resp. ea etiam spiritaliter intelligenda esse; de vi scilicet & potentia spiritali, quæ merito & passione Messia contineretur, valetque adeo ad superandos hostes spirituales, vie dicandosque homines in spiritualem libertatem à peccatis; id quod optimè ostendit Jo. Driedo num. 2. de captivitate & redemptione generis humani c. 1. memb. 3. dist. 3.

Jo. Driedo.

Ultimo tandem objiciunt quædam loca, quibus significatum est, fore, ut ad adventum Messia reedificaretur templum, quod neque per Christum factum est. Id verò præsertim colligunt ex Isa. 2. *Et erit in novissimis diebus preparatus mons domus David in vertice montium.* Sic prædixit Isa. unde colligunt in diebus Messia Hic: o solymitanum templum, & montem illum, in quo fundatum erat, supra omnes montes esse altius elevandum, ut Galatin. refert lib. 4. cap. 17. Resp. hunc locum, & si quæ sint similia huic, de templo spiritali, quod est Christi Ecclesia, intelligendum esse, ut inter alios egregiè ostendit Augustinus libro 18. de Civitate Dei cap. 45.

Isa. 2.

Galatinus

Augustin.

Quædam alia objiciunt, quæ ex prædictis facile solvi possunt: omnia vero inde oriuntur, quod Judæi litteræ corticem non ensam, corpus non animam sæpè attendunt, neque duos Christi adventus agnoscunt, quæ duæ radices sunt Judaicæ cæcitatibus, ut bene notatur Tertul. in Apologet. adversus Gen. c. 21. Cyprian. li. de Idolorum vanitate versus suam, Irenæ. lib. 4. c. 16. Origen. lib. 1. contra Celsum non longe à fine, Rabbi Samuel in Epistola de

Tertul. Cyprian. Irenæus. Origenes. R. Samuel de

de adventu Messiae. ix. & x. habetur Tom. 5. Bibliothecæ. PP.

CAPVT X.

Solvuntur objectiones, quæ à Iudæis fieri solent, contra Messiaë Christi divinitatem.

Objiciunt primo Hebræi, verba illa Deut. 18. *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me suscitabit tibi Dominus DEUS tuus.* Quæ de Messia esse prolata testes sunt fidelissimi, Petrus & Stephanus *Actuum* 4. & 7. Atqui verbis illis Moyses indicat Prophetam illum non esse futurum DEUM, tum quia dicit sibi futurum similem, atque adeo purum hominem, sicut ipse erat; tum maxime, quia subdit: *Ipsam audies, ut petisti à Domino Dno tuo in monte Horeb, quando dixisti, ultra non audiam vocem Domini Dei mei, & ait Dominus, Bene omnia sunt locuti, Prophetam suscitabo eu similem tui.* ergo ille Prophetam non erat futurus Dominus Deus; nam populus petebat, ne sibi Dominus loqueretur: at Deus admisit petitionem, dicens se daturum Prophetam, & per illum locuturum.

Vid. cap. 5. & 6. Bibliothecæ. Theolog. Tom. 5. lib. 4. Et 2. part. instructio- nis Missionariorum Tomo 4. operum ven. P. Joann. à Jesu Maria.

Resp. hoc loco solum dici, illum Prophetam fuisse futurum hominem verum, Prophetam, legislatorem, mediatorem inter homines & Deum, & ita similem Moyse, & in natura, & officio: non oportet autem ut in alijs omnibus conditionibus futurus esset omnino similis, alias nec fuisset redemptor, nec natus ex virgine, nec in similibus perfectionibus Moysen superasset.

Quod verò postea significat DEUM per se populo non esse locuturum, ita intelligi debet, ut non sit locuturus eo modo, quo antea, quasi per divinitatem ipsam, & signis & prodigijs illam indicantibus, sed humana voce, per humanam naturam ex eorum genere assumptam, quo non excluditur, quin ille Prophetam DEUS simul futurus esset, & verus homo.

Objiciunt secundo. Turpe valde videri, ut DEUS æternus homo factus sit in tempore, in præsepio reclinatus, traditus, flagellatus, crucifixus, mortuus; quæ non solum inconvenienter & scandalosè affirmari videntur de DEO, sed videntur quoque Divinitati repugnare: non ergo Messias, qui homo erat futurus, neque Christus, qui fuit occisus, verè est DEUS.

Ad perfectam hujus objectionis solutionem, plura essent hoc loco dicenda ex ips, quæ latè à Theologis disputari solent 3. p. q. 2. sed incongruè, dum contra Judæos scribitur adducen- tur, quibus (si semel Scripturis credunt) illud est nobiscum commune, ut (pretis humanæ sapientiæ rationibus, ea quæ in Scripturis continentur, tanquam effata cælestia, atque à DEO dictata, & proinde verissima venerentur.

Quare si semel, ut demonstravimus, Scripturæ palam affirmant Messiam fore DEUM & hominem, Judæorum est, sicut Christianorum, Deo dicenti credere, quicquid ex humana philosophia objiciatur. At verò loco solutionis prolixioris prædictarum difficultatum, quæ in obje-

ctione insinuantur, placet partem eorum, quæ elegantissimè Nazianzenus scribit *Oratione 3. de Theologia*, sub finem referre, ut quæ maximè videantur, ad hunc locum pertinere. Progenitus, inquit, est Christus, &c. quæ sequuntur usque ad In infernum descendit, sed animas revehit, atque in cælos ascendit, venturusque est ad judicandos vivos & mortuos. Quibus eloquens atque doctissimus Pater, ornate admodum ostendit, quoniam pacto Christus Servator noster, cum humanitate divinitatem, cum humilitate gloriam, cum passione triumphum, cum morte victoriam gloriosè conjunxit. Atque hæc dixisse sufficiat, circa objectionem secundæ hujus difficultatis; nam DEO dante, in secundo Tomo pro Judæorum Catechismo, plura de convenientia incarnationis, mortis, ac passionis Christi dicemus.

Tertio tandem possent quædam novi testamenti loca adducere, quibus aliquando Christus minor Patre, factus, filius, aut creatus asseritur, quæ solent ab Arianis adduci, contra Christi divinitatem: sed quia Judæi tanto persequuntur odio novum testamentum, ut illo neque contra nos uti velint, ea prætermittemus, attenti solum ad objectionem Respondere, ea & similia de Christo secundum humanitatem intelligenda esse: secundum quam est filius MARIE Virginis, minor Patre, factus atque creatus in tempore, etsi concedendum absolute non sit, Christum esse creaturam, ut rectè admonuit D. Thom. 3. p. quia Christus in prædicta propositione sumi solet materialiter, pro supposito: secundum quod esset falsum dicere Christus est creatura, ea autem acceptio materialis hujus nominis Christi in prædicta propositione est valde conformis rationi, ut Theologi ferè omnes docent, & præsertim D. Tho. *Jaco citato*.

Ad calcem hujus cap. similitudines duas aliarum quarundam unionum rerum diversissimarum lubet annotare, quibus fiat credibile potuisse Deum naturam humanam unire divina persona: siquidem uniones aliæ creduntur, quamquam intellectui nostro difficillimæ sint, vel propter evidentem rationem, vel propter probabilem. Inter omnes ejusmodi uniones, illa ex D. Thom. sententia lib. 4. *contra Gent. c. 41.* & Athanasij in Symbolo, & aliorum Patrum, maxime videtur rationem hujus negotij credibilem facere, qua videmus animam & corpus, licet res diversissimæ sint, sic tamen copulari atque conjungi, ut ex illis conjunctis resultet unica substantia, unica nempe natura humana. Quare ergo sibi Judæi persuadere non poterunt fieri posse, ut ex substantia, seu personalitate Divini verbi, & humana natura seu humanitate constet una quædam substantia, quæ sit non una natura, sed una persona, in utraque natura, Divina, & humana subsistens?

Adducit etiam Dorandus in 3. d. 1. q. 1. similitudinem ex arborum insitione, ea enim fit, ut ex duabus diversis naturis, quarum quælibet sit completa secundum speciem, rationemque retineat suam, constituat unum quoddam, unitate quantitatis: sicut per hoc mysterium ex duabus etiam perfectis naturis, quarum utraque rationem suam conservat, existit una persona unitate substantiæ & perfectionis, quæ in his quæ sunt corporis expertia nominari solet quantitas virtutis seu perfectionis. Ex his duabus similitudini-

Z + bus,

bus, prior certe est aprior, sed altera quoque est conveniens, præcipue secundum vulgarem hominum opinionem. Neutra vero est per omnia unioni hypostatice similis, in plenisque est dispar ratio, neque vero possumus aliquid huic mysterio simile proferte, quod per omnia conveniat.

CAPVT XI.

De alijs erroribus & fabulis in Thalmud ludæorum contentis.

Vid. cap. 7. loco cit. Biblioth. Theolog. **P**ost hæc tam illustria Scripturarum testimonia, quibus tam luculenter adventus Salvatoris probatur, & Judæorum pertinacia convincitur, aliud afferemus ad eorum confundendam cæcitate efficacissimum argumentum, tabula scilicet & nuge Thalmud incipissimæ, in quibus veluti in speculo deprehenditur, in quam profundos errores & densissimam cæcitate, qui divina gratia exciderunt, de more prolabantur, cum enim ad eadem sint fabulosi ista deliramenta, ut ne obtusissimis hominum ingenijs persuadere posse videantur, Judæi tamen tab pæna mortis infirmis credere compelluntur.

Fabulæ igitur Thalmud collectæ olim fuerunt accuratissime à N. de Sancta Maria Medico in lege Moyis veratissimo, postea verò ad fidem Christi converso, ex quibus etiam aliquas retert Sixtus Senensis in *Bibliotheca sua sancta lib. 2. fol. 109* qui auctores Thalmud, blasphemias, ridiculasque fabulas fideliter transcripserunt, addentes singulis fabulis librum, capitulum, & priora verba capituli idiomate suo hebraico expressa. Nec de his licet dubitare, cum plene sint Italice & aliarum provinciarum Synagoge prædictis Thalmud voluminibus.

Incipiã igitur horum portenta fabulas ex Sixto Senense referre, ut clarius Judæi se à Deo derelictos cognoscant, qui eos aperitissimis contralumen naturale implicari erroribus ita petmisit: ex innumeris stultitijs & blasphemijs collegit aliquas non solum adversus Christum Dominum, sed etiam adversus Moysaicam ac naturæ legem & contra ipsam Divinæ Celsitudinis majestatem.

Blasphemix ex Thalmud adversus Christum Deum nostrum.

Blasphemix, quas impij Judæi in Christum DEUM nostrum emittunt, adeo sunt execrabilis, ut animus horreat, manusque refugiat eas scribere: proinde tantum suffecerit hic loca quadam indicasse, ubi hæc habeantur.

In primis, Quo partu Christus natus sit, & quam habuerit Matrem ac patrem: *Ordine primo, tractatu nono, versu quadragesimo nono, incipiendo à ve. bo Mebila.*

Quæ fuerit Christi professio, studium, & ars: *Ordine quarto, tractatu quarto distinctione quinta, charta decima septima.*

Quem Deum Christus coluerit: *Ordine quarto, tractatu quarto, distinctione secunda, charta 107.*

Qua de causa, & quo supplicio Judæi Christum interfecerint: *Ordine 4. tractatu quarto, distinctione sexta, charta 43.*

Quo nunc loco detineatur anima Christi: *Ordine tertio, tractatu sexto, charta 57.*

Adversus divinæ Majestatis celsitudinem.

Deus ante mundi creationem ne orio torpesceret, exercebat se in extruendis varijs mundis, quos ubi condiderat, paulò post destruebat, atque iterum instaurabat, quoad hunc, quem nunc habemus mundum facere didicisset: *Ordine 1. tractatu 4. distinctione 3.*

Deus tres primas horas diei totas infumit in lectione legis Judaicæ: *Ordine secundo, tractatu primo, distinctione decima quarta.*

Moyse, cum aliquando ascendisset in cælum, invenit Deum se ibidem accensus in Scriptura sancta: *Ordine 5. tractatu 6. distinctione 5.*

Deus die prima Novilunij mensis Septembris judicavit universum orbem, reliquis deinde sequentibus decem ejusdem Lunæ diebus, applicat se ad scribendos jstos in libro vitæ, in los verò in libro mortis: *Ordine 2. tractatu 8. distinctione 5.*

Deum quotidie preces, ac orationes devoto animo facere: *Ordine 1. tractatu 1. distinctione prima.*

Deum habere locum quemdam separatim, in quo statutus temporibus, multis cum lachrymis desset, ac seipsum affligit, quod Judæi iratos, templum everterit Hierosolymitanum, & populum suum in captivitatem disperdere: *Ordine 2. distinctione 5. & ordine 1. & distinctione 2.*

Deus quotidie imponi sibi circa caput, & brachia vittas, sive corrigiolas quasdam coriaceas, *Thephilin* appellatas; indantque se ipsum tunica quadam linea, quæ Zicinnuncupatur, atque hoc modo ornatus procumbit in genua, & orat: *Ordine 2. tractatu 8. distinctione 5.*

Deum præcepisse populo Judæorum, ut singulo quoque novennio sacrificium expiationis peragant, ad expiandum scelus perpetratum à Deo, quando lumen quod injussit à Luna ademerat Soli attribuit: *Ordine 4. tractatu 6. distinctione prima.*

Deus quoties remittitur calamitates, quas Judæi à cæteris gentibus patiuntur, lachrymas duas effundit in mare Oceanum, & præ dolore pectus utraque manu contundit: *Ordine 1. tractatu 1. distinctione 9.*

Deus tribus postremis diei horis laxandi animi gratia ludebat olim cum pitce quodam magnæ magnitudinis, qui levianus appellatur: *Ordine secundo, tractatu primo, distinctione quattordecima, & ordine quarto, tractatu octavo.*

Deus ignota de causa indignatus pisci magno Leviathan, ipsum occidit, carneque ejus sale condidit, ut ex his cibum ministraret animalibus sanctorum in futuro sæculo: *Ordine quarto, tractatu tertio, distinctione quinta.*

Deum quotidie lemel nasci, & tunc cristæ gallorum gallinaceorum tuborem amittunt, si sique interim uno pede stant, tunc si quis eodem momento alicui maledixerit, is statim concidet mortuus: *ordine primo, tractatu primo.*

Deum

Deum creasse elementum ignis in die Sabbati:
Ordine 2. tractatu 3. distinctione 4.

Cum olim Rabbinus quidam adversus Rabbi Eliezer, disputationem inisset, Deus voce cælitus demissa, sententiam contra illos pro Rabbi Eliezer protulit; quamobrem indignati Rabbinus Deum anathematis pœna damnarunt, tum Deus ipse sobridens, Filij, inquit, mei me vicerunt. *Ordine quarto, tractatu secundo, distinctione septima.*

Cum Deus die quadam in cæli curia disserteret de specie quadam lepræ, quam ipse mundam esse a jebat, cæteris dissentientibus Rabbinis, qui immundam esse affirmabant, his tandem communi omnium assensu, devoluta est ad sapientissimum quendam Rabbinum, qui cum sententiam proferre pararet, ita in ejus anima relicto corpore, vociferari cœpit Mundam, mundam: *Ordine quarto, tractatu secundo, distinctione septima.*

Tanta fuit olim in Rabbinis quodam prudentia, ut diabolus simul & Deum, hoc astu eluserit. Cum Rabbinus in extremo vitæ articulo laboraret, diabolus precibus exorat, ut se jam jam moribundum ad portas usque cælestis regni deducat: ut inspecto inde loco divinæ habitationis, lætus ex hac vita decedat, hanc gratiam cum diabolus veteri amico præstitisset, Rabbinus illico intra portas cæli se conjiciens, juravit per Deum viventem se nunquam inde recessurum, qua de causa coactus est Deus hominem apud se remere, ne illum perjurum faceret, sicque hac una arte prudentissimus vit Deum, ac diabolus simul fefellerit.

Adversus Sanctos veteris testamenti.

Cum Angelus Gabriel grave flagitium commisisset, Deus jussu illam igneo flagello flagellari: *Ordine 2. tractatu 5. distinctione 8.*

Adam cum omnibus animalibus, tam masculis, quam feminis coivit, neque unquam appetitui suo sati fecit, nisi postquam cum Eva concubavit: *Ordine tertio, tractatu primo, distinctione sexta.*

Corvus emissus à Noe tempore diluvij, volebat ex arca discedere, timebat enim, ne post discessum suum Noe, cum cornice uxore sua coiret: *Ordine quarto, tractatu quarto.*

Job nunquam fuisse in humanis, & historiam ejus esse confictam: *Ordine quarto, tractatu tertio.*

David in adulterio, & homicidio non peccavit; & quicumque eum in his peccasse crediderit, hæreticus est: *Ordine 2. tractatu 1. distinctione 5.*

Adversus legem Moysis.

Quod licitum sit cum propria uxore masculino concubitu uti: quare cum duæ mulieres essent de hac re apud Synagogam conquestæ; responderunt Rabbinus virum esse uxoris dominum, proinde posse eum uti corpore uxoris suæ, utcumque voluerit, non aliter, quam ille qui piscem emit: is enim tam anterioribus, quam posterioribus piscis ejus partibus ad arbitrium velci potest. *Ordine tertio, tractatu tertio, distinctione secunda, & charta vigesima facie secunda.*

Si quis aut filiam suam, aut sororem suam sibi matrimonio junxerit, is rem Deo facit gratissimam: *Ordine secundo, tractatu primo.*

Rabbinus, qui non oderit hostem suum usque ad mortem, & qui vindictam adversus eum non quaesierit, indignum esse nomine Rabbinus: *Ordine quinto, tractatu primo, distinctione secunda.*

Gravius plectendos esse eos, qui contradicunt verbis Scribarum, quam verbis Mosaicæ legis, quibus qui contradixerit, absolvi potest, qui vero verbis Rabbinorum contradixerit, morte motiatur: *Ordine quarto, tractatu quarto, distinctione decima.*

Si testes de falsitate convicti fuerint, puniri debent pœna talionis; quod si contigerit in iustè accusatum fuisse damnatum, & ita pœna afflictum, tunc falsi testes absolvi debent, & nulla pœna puniri: *Ordine 4. tractatu 4.*

Si quem major pars judicum ad mortem damnaverit, is mori debet: si vero omnes nullo excepto, in ejus damnationem consentiant, absolvetur: *Ordine quarto, charta 17.*

Si quis marsupium loco publico invenir, sciveritque ejus dominum jam de inventione marsupij desperasse, non tenetur ad restitutionem marsupij: *Ordine quarto, tractatu secundo, distinctione quinta.*

Aliæ hæreses, & superstitiones.

Animas hominum migrare de corpore in corpus hac lege, ut si anima in primo corpore peccet, mittatur in secundum, in quo si iterum peccet, mittitur in tertium corpus, in quo si peccare non desistat, denique in gehennam detritur: *Ordine 4. tractatu secundo, & pluribus aliis locis.*

Animam Abelis migrasse in Seth, animam vero Seth in Moysem: *ibid.*

Animæ indoctorum hominum in resurrectione non recipient corpora sua: *Ordine tertio, tractatu secundo, charta tertia.*

Rabbinus duo singula quaque hebdomada pridie Sabbati duos vinulos creabant, quos deinde toros comedebant: *Ordine 4. tractatu 4. distinctione secunda, charta 65.*

Quicumque ter in Sabbato comederit, vitam æternam consequetur in alio sæculo: *Ordine secundo, tractatu primo, distinctione sexta.*

Nihil comedi debet numero pari, sed impari: hoc enim numero maxime delectatur Deus: *Ordine 4. tractatu 2. distinctione 7.*

Si quis oraverit facie ad meridiem conversa, sapientiam consequetur: ad temeritatem vero divitias: *Ordine 4. tractatu 3. distinctione 2. charta 25.*

Si quis sub ventre Cameli, aut inter duos Camelos, aut inter duas mulieres petranthe sit, nihil unquam ex Thalmud poterit edificare: *Ordine 4. tractatu 10. distinctione 2.*

Si quis negaverit libros Thalmudicos, in quibus scripta continentur prædicta sanctissima præcepta, Deum ipsum negat. *Præfatione totius Thalmud.*